DUANIN SUDAKİ GİZEMİ
ŞİFA TASLARI
Halûk Perk Koleksiyonu

"Her kap içindekini dışına sızdırır."
Mevlânâ Celâleddîn-i Muhammed Rûmî (1207-1273)

Halûk Perk - İsmail Günay Paksoy

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ
www.zeytinburnu.bel.tr

HALÛKPERK MÜZESİ

DUANIN SUDAKİ GİZEMİ
ŞİFA TASLARI
HALÛK PERK KOLEKSİYONU

GRAFİK TASARIM
Tuncer Taşdöğen / SANart Tasarım

KATKIDA BULUNANLAR
Ayşegül Aksoy
Cevdet Timur
Mehran Mahout
Neşe Raymund
Bülent Örtemiz
Nurten ....

FOTOGRAFLAR
Akadur Töleğen

ESERLERİN KONSERVASYONU
Dilek Dil

Bu kitap Zeytinburnu Belediyesinin düzenlediği 12. Merkezefendi Geleneksel Tıp Festivali kapsamında açılmış "Duanın Sudaki Gizemi Şifa Tasları" sergisi münasebetiyle yayınlanmıştır. Kitap Zeytinburnu Belediye'sinin maddi katkılarıyla basılmıştır.

İRTİBAT ADRESİ
Halûk Perk Müzesi, Gümüşpala Mah. Londra Asfaltı No. 186 K.1 Avcılar / İstanbul
Zeytinburnu Belediyesi , Kazlıçeşme Mah. Abay Cad. No:165 Zeytinburnu – İstanbul

BASKI:
Mat Ofset Matbaacılık San. Ve Tic. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Odin Center No. 28-35 Topkapı İstanbul 0212 612 24 43

İSTANBUL 2011 ISBN ??????????????????????

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Uzun yıllar boyunca üstün gayret ve fedakârlıkla böyle bir koleksiyonu oluşturan değerli koleksiyoner Halûk Perk Beyefendiyi kutluyor, bu sergi için kendisine teşekkür ediyor, başarılı çalışmalarının devamını diliyorum.

Murat Aydın
Zeytinburnu Belediye Başkanı

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ
www.zeytinburnu.bel.tr

ÖNSÖZ

Zeytinburnu Belediyesinin desteği ile bu sene de Merkezefendi Geleneksel Tıp Festivali çerçevesinde tematik bir sergi ve kataloğun ikincisini hazırlayabildik.
Osmanlı Tılsım Mühürler çalışması gibi Şifa Tasları çalışmamızda ülkemizdeki ilk kapsamlı çalışmasıdır. Bu çalışmamızda konusunda herşeyi inceleyebilip eksiksiz bir yayın yaptığımızı düşünmüyoruz. Toplum olarak tarihten gelen yazmama geleneğinin sıkıntılarını yaptığımız araştırmalarımızda da karşımıza çıkmıştır. Toplumumuzda çok yaygın kullanım alanı bulmuş şifa tasları ile ilgili yeterli ayrıntılı bilgilere ulaşamadık. Şifa taslardaki yazıları ve betimleri yorum yapmadan tespitine çalıştık. Amacımız bu konuya ilgi duyan araştırmacılara basamak olmak, toplu pek çok bilgiyi sunmaktır.

Herzaman ki gibi kültürümüzün bir parçasını tematik olarak belgeleyebilmiş olmak bizleri mutlu etmiştir. Osmanlı'nın reform, batılılaşma hareketini devam ettiren Atatürk'ün "gelişmiş uygarlıkların metedolojisinin örnek alınması tavsiyesi" ile Hz. Mevlana'nın "şimdi yeni bir şeyler söylemek lazım" düsturundan yola çıkarak batıyı taklid etmekten ziyade hata yapmaktan korkmayıp yeni izler bırakma çabamız Zeytinburnu Belediye Ailesi tarafından cesaretle desteklenmektedir.
Ülkemizdeki, Dünyaya örnek olacak pek çok yeni çalışmaları sabırla destekleyen Zeytinbrnu Belediyesi Başkanı Sayın Murat Aydın başta olmak üzere Başkan Yardımcısı Sayın Ömer Arısoy ve Kültür Müdürü Sayın MustafaAydın'a sonsuz şükranlarımızı sunarız.

Ülkemizdeki örnek çalışma içersinde bulunan Geleneksel Tıp Derneği ve Tıbbî Bitkiler Bahçesi faaliyetleri yanında bulunmaktan ve Murat Çekin Hocam'ızın yol göstermelerinden de büyük gurur duymaktayız.
Katalogun ve serginin oluşturulmasında maddi beklenti için de olmayıp fedakarca çalışan dostlarım Akadur Töleğen, Tuncer Taşdöğen, Cevdet Timur ile müzemiz uzmanları Ayşegül Aksoy ve Dilek Dil'e ve Ramazan Karakaya şahsında Mat Matbaası ekibine ayrıca teşekkürler.

Önümüzdeki senedeki festivalde yeni bir tematik konuyla buluşmak ümidiyle…..

Halûk Perk - İsmail Günay Paksoy

HALÛKPERK MÜZESİ

GİRİŞ

Suyun temizlik, hijyen olarak sağlığın en temel unsuru olduğu tartışmasızdır. Suyun insanların sağlıklarını korumak özelliği yanında ruhu ve sinir sistemini de rahatlattığı vücudun enerji yükünü dengelemesi bakımından fevkalade önemi vardır. Bu özellikleri sebebiyle de manevi olarak şifa arayışında suya önemli bir rol verilmiştir.

Medeniyetlerin hiçbirinde, sudan ve duadan uzaklaşıldığını göremeyiz. Özellikle İslam devletlerinde bunun daha da birbirine yaklaştığı ve hatta birbirini tümlediğini görmekteyiz. Hz. Muhammed'e bir hasta getirildiğinde "Ezhibi'l-be'se Rabbi'n-nâsi eşfi ve ente'ş-şâfî lâ şifâe illâ sifâuke, sifâen lâ yügadiru sekama" (*Bu hastalığı gider ey insanların Rabbi! Şifâ ver, çünkü şifâ verici sensin. Senin vereceğin şifâdan başka şifâ yoktur. Öyle şifâ ver ki, hiç bir hastalık bırakmasın.*)[1] diyerek dua ettiği Hz. Ayşe'den rivayeten bir hadiste geçmektedir.[2] Bunun bir başka hadisle tümlenen olayı da Şeyh Ebu'l Kasım'dan nakledilmiş olandır. Rivayete göre Şeyh Ebu'l-Kasım'ın çocuğu şiddetli bir hastalığa tutulduğunda bir gece Hz. Muhammed'i rüyasında görür. Onun sıkıntısını anlatması üzerine Hz. Muhammed'in kendisine; *"Şifa ayetlerini bilmiyor musun?"* dediği ve bunun üzerine uyanarak, Kur'an-ı Kerim'deki şifa ayetlerini bir araya toplayıp bir kâğıda yazarak temiz bir suyun içerisine bıraktığı; suyu hastaya içirdikten sonra da şifa bulduğudur. Bunun bir ötesi de Ümmü Cündüb'den rivayetle: *"Has'am kabilesinden bir kadın bir hastalıktan dolayı konuşamayan bir çocuğu ile Hz. Muhammed'e geldi ve: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu benim oğlum ve ailemden kalan tek kişidir. Bir sıkıntı geldi ve konuşamıyor' dedi. Hz. Muhammed de "Bana biraz su getirin" dedi. O'na su getirildi, O su ile ellerini yıkadı, ağzını çalkaladı, sonra kadına verdi ve: "Oğluna bu sudan içir bir miktarını da üzerine dök ve Allah'tan onun için şifa dile"* buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Cündüb *"Sonraları ben o kadına rastladım ve o sudan bana bir miktar hediye etsen dedim. O da o su bu çocuğa aittir"* dedi. Yine Ümmü Cündüb diyor ki: *"Bir yıl sonra kadınla tekrar karşılaştım ve oğlunun durumunu sordum, o da dedi ki: "Oğlum öyle bir akıllandı ki insanlar arasında eşi ve benzeri yoktur."* [3] Bu işlemler İslam kültüründe "*rukye*" olarak adlandırılır. Bu kelime olarak "*bir işin meydana gelmesi için tabiat üstü bir güce baş vurmak*" anlamına gelir. Dua, efsun, muska ile sihirbaz ve üfürükçülerin okudukları bu cins şeyler arasında görülür. Istılah olarak ise rukye, *"Kur'ân-ı Kerim'deki şifâ âyetleri ve Hz. Muhammed'in ashabına öğretmiş olduğu duâları, hastaya okuyup üzerine üfleyerek tedavi etmek"* demektir. Belâ, musibet, hastalık gibi her çeşit kötü hallere karşı korunmak için Allah'a iltica ve dua etmek caiz olan rukye kısmı için Enes'den rivayetle: *"Rasulullah (s.a.v) bize akrep, yılan gibi zehirli hayvanların sokmasıyla meydana gelen zehirlenme, kulak ağrısı, (çıbana), göz değmesine, temre ve siğile ve kesilmeyen kana karşı rukye yapmamıza ruhsat tanıdı."*[4] Sahih hadislerde Hz. Peygamber'in yatarken ihlâs, Felâk ve Nâs surelerini okuyarak ellerinin içine üflediği sonra başından ve yüzünden başlayarak üç defa elinin eriştiği kadarıyla bütün vücudunu sıvazladığı bildirilmiştir.[5] Ayrıca, Hz. Muhammed'in *" 'İza cae nasrullahi ve'l-feth' süresi Kur'an-ı Kerim'in dörtte birine denktir"* [6] ve *"Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâ-Sîn'dir. Kim bu sureyi okursa, Cenab-ı Hakk, bu okuması sebebiyle kendisine, Kur'ân-ı Kerim'i -Yâ-Sîn hariç- on kere okumuş sevabını verir"*[7] ifadeleri gözönüne alındığında, Nas, Felak, İhlâs ve Yasin Surelerinin şifa taslarında ençok görülen sureler olduğunu da açıklamak kolaylaşacaktır. Ancak, öyle anlaşılmaktadır ki buna benzer uygulamalar İslam öncesinde Hristiyanlık inancında da var olduğu gibi çok daha eskilerde de vardır. [8]

İslami dönem şifa taslarının en erken örneklerinden sayılan 12.yy (h.565) tarihli ve Büyük Selçukluların Haleb Atabeyi olan Sultân el-Melike'l-'âdil Mahmûd ibn Zengî için özel hazırlanmış şifa tasında diğer dini yazılar yanında:

"Bu kutsanmış kap her tür zehir içindir. İçerisinde kanıtlanmış kullanımlar bir araya getirilmiştir. Bunlar; yılan sokması, akrep ve ateş, hamile kadın, atın toprak yemekten kaynaklanan karın ağrısı, baş ağrısı ve kolit, migren ve çarpıntı, karaciğere bağlı ateş, kanama, göğüs arası, göz ve görme, nazar, katarkt, yel vurması, ruhların kaçırmak, büyüden kurtarmak ve tüm hastalık ve acılardır."

1 *Rivayetin başka bir şekli de "Allâhümme Rabbe'n-nâsi müzhibe'l-bâsi, veşfi ente'ş-Şâfî, lâ şifâe illâ şifâüke, şifâen lâ yüğâdiru seqamen." (Ey insanların Rabbi olan Allah'ım! Hastalığı gider, buna şifa ver. Şifa veren yalnız Sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki hiçbir hastalık bırakmasın.)*

2 *Ebu Davud, Tıp 17 (3883); İbn Mâce Tıp 39 ile Buharî, Merda 14 (1958); Müslim, Selâm 46 (2191); Tirmizi, Da'avat 122 (3565); İbn Mâce, Tıbb 35 (3520) karşılaştırınız.*

3 *İbn Mâce, Tıbb 36 (3524).*

4 *Müslim, Selâm 58 (2196); Ebu Davud, Tıbb 18 (3888); Tirmizi, Tıbb 15 (2057). Adem Karataş, "Rukye" 22.04.2009, www.islameli.com;*

5 *Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'an, XVI, 441-447; Mevdûdî, Tefhîmu'l-Kur'an, VII, 322-326; Mehmed Vehbi, Hulâsatü'l-Beyân, XV, 6619-6626, Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Alisi ve Tefsiri, VIII, 41 17-41 19; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, XV, 8809-8824; M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VIII, 6367-6409.*

6 *Tirmizi, Sevabu'l-Kur'an 10, (2897).*

7 *Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân 7.*

8 *Levene & Bohak 2010.*

yazısı okunmaktadır.[9] Bu kitabede tasın tıbbi tedavi amaçlı kullanıldığı açıkça yazmaktadır.

Yabancı literatürlerde şifa tasları için **"büyülü/sihirli tıbbi kase"** (*magic-medicinal bowl*) veya sadece **"tıbbi kase"** denilir. Ülkemizde ise şifa taslarına Sivas, Konya, Gaziantep ve Malatya taraflarında **"tihtap tas"** denmektedir. Tihtap, bir şeyin iyi yapıştığını, bir tedbirin hastalığa birebir geldiğini, tihtabı budur, ilacı budur, bu ilaç hastalığı tihtap gibi kesti manalarında kullanılmaktadır. Bazı yerlerde şifa tasları çiçek tası olarak isimlendirilmektedir. Erzurum tarafların da bu taslara hem şifa tası hem de **"çiçek tası"** denmektedir. Çiçek tası olarak bilhassa koyun ve keçilerde meydana gelen çiçek hastalığı tedavisinde kullanıldığı zaman bu isim altında söylenmektedir. Çorum'un Alaca taraflarında "**korkutası"** denmektedir. Çiçek hastalıklarında kullanıldığı zaman çiçek tası, korkudan mütevellit hastalıklarda kullanıldığı zaman korku tası olarak isimlendirilmektedir. Ülkemizde ayrıca, **"vefk tası"** da dendiği olmuştur. Ancak bu tanım pek de doğru değildir. Çünkü bilindiği gibi *vefk*, harf ve sayılardan oluşan tılsımlı kareler için kullanılmaktadır. Bu nedenle yalnızca kataloğumuzda Kat. No. 03 de yer alan parça vefk tası olarak adlandırılabilir. Bütün isimler aynı gaye için kullanıldığından hastalık nevilerine göre isim almaktadır. Fakat esas gaye, hastalıktan kurtulmak ve bu taslar sayesinde şifa bulmaktadır. İnsanlarda ve hayvanlarda meydana gelen hastalıkların bu taslar ile geçeceğine bilhassa Orta Anadolu ile Doğu Anadolu halkımız kuvvetle inanmaktadır.[10] Yaygın olarak benimsenip kullanılan **"şifa tası"** ismi kullanım amacının hepsini içine alması sebebiyle doğru bir tanım olduğunu düşünmekteyiz.

Şifa taslarının ekserisi maden olarak bakır veya alaşımlarından, yani bronz ve pirinçten yapılmış olmakla beraber, ender olarak da pişmiş toprak, seramik[11] ve porselenden yapılmış örnekleri de görülmektedir. Bakırın tercih edilme nedenleri teknik açıdan dünyanın hemen hemen tüm bölgelerinde kolaylıkla bulunabilmesi; elektriği ve ısıyı diğer bütün metaller içinde gümüşten sonra en iyi ileten metal olması ve endüstriyel önemi yüksek, pirinç, bronz gibi alaşımlar yapmasıdır. Ayrıca dini açıdan da bakırın *"mütevazi"* bir maden olmasının yeri de vardır.

Halk arasındaki efsanelere göre bunların başlangıcı Müslümanlığın ortaya çıkış tarihine kadar gitmektedir. Ancak, buluntulardan anlaşıldığına göre şifa taslarının tarihi geç antikiteye, MÖ. 1. bin yılında Kuzey Mezopotamya ve Suriye civarında yaşamış olan Aramilere kadar gitmektedir.[12] Bu örneklerden burada kataloğun 13 ve 14 numaralarında iki örnek görülmektedir. Zaten koleksiyonumuzdaki örnekler de Anadolu-İran eksenindedir. Bu konuda etnografik ağırlıklı bir yazı yazmış olan Osman Aksoy, kaynak ve gerekçe belirtmeden bunların birçoklarının Mekke ve Medine'den geldiğinin şüphesiz olduğundan bahsetmektedir.[13] Biz de bunun 18-19. yy. şifa tasları açısından doğru olacağını düşünmekteyiz. Hatta bu gelenek, günümüzde bile zemzemle ilgili özelikle bardaklar konusunda sürüp gelmektedir. Ayrıca, İran ve sair müslüman ülkelerden ithal bazı tasların karşılaştırılmasından birbirleri arasındaki farkların yanında etkilenmelerin izleride görülmektedir. Şifa tasları daha önce denenmiş ve faydası görülmüş *ilk örnek*lerin kopya edilerek çoğaltılmasıyla hazırlanmakla birlikte, zamanla yöresel inanç etkileriyle varyantlar ilk örneklerden hissedilir biçimde uzaklaşmaktadır. Ancak, bazı tasların üzerinde yer alan yazı kuşağında daha önce denenmiş ve faydası görülmüş örneğin kopyası olduğuna dair bilgi yer almaktadır.

İslami örneklerin 12. yy. dan 20. yy.'a kadar uzanan geniş bir zaman dilimine yayıldığı görülmektedir. Şekil ve yazı tekniği bakımından hemen ayırt edilebilen örnekler bulunduğu gibi, form, yazı ve süsleme olarak ayırt edilmesi güç olabilen örnekler de mevcuttur.

Şifa taslarında 16. yy. dan sonra çoğunlukla ortasında (iç dibinde) göbek diye isimlendirdiğimiz bir bombe yapılmaya başlanmıştır. Bu form Frig döneminde yaygın olarak görülen bronz kaplarına benzemektedir. Omphaloslu (göbekli) formdaki tipik Frig kapların yemek kültüründen ziyade su kültürüyle yakın ilişkisi vardır. Zira, göbek kısmının altından parmağın geçirilmesiyle kullanım kolaylığı sağlamaktadır. Bazen kürevî, bazen konik ya da kesik konik olan bu göbeğin Osman Aksoy'un yorumuna göre suyun sıçramasını önlemek amacıyla yapıldığı öne sürülmüş olsa da, bunun bir ikonografik sembol olduğu daha kuvvetlidir. Deniz Çalışır'ın "Tasın merkezindeki omphalos (yani *göbek*) "Dünyanın Merkezi" kavramını tamamlayıcı olan "Kozmik Dağ"ı simgelemekte"[14] olduğu görüşü daha kuvvetli ve yerindedir. Gerçekten de bu merkezi sembolize eden yükselti, yani Grekçe *omphalos*, Türkçede de göbek anlamındadır. Şifa tasları bir tür mikrokozmos olduklarından ikonoğrafik programında belirleyici öğe "Dünya Merkezi" kavramını içeren sembolizmidir. Tasın merkezinde yer alan bu göbek, kozmos imgesinde dünyanın merkezinde yer alan ve kaostan sonra oluşan ilk kutsal dağ ile ilişkilendirilebilir. Burada söz konusu olan , "Dünyanın Merkezi''nde yer alan "dağ " aracılığıyla (eksen), gök ile yer arasında kurulan iletişimdir. Bu göbeklerin üzerinde görülen Mühr-i Süleyman ve *çarkı felek* motifleri, güneş rozeti, çevresindeki "yâ Hannân (*merhamet eden*)", "yâ Mennân (*ihsan eden*)", "yâ Kâfî (*her şeye yeten*)", "yâ Şâfî (*şifa veren*)" yakarış kelimeleri ile

9 Khalili 1997, s.82.
10 Aksoy 1976, s. 35-36.
11 Exhibition 2010, s.184, no.60.
12 Levene & Bohak 2010.
13 Aksoy 1976, s.36.
14 Çalışır 2005, s.1893.

birlikte bir merkez ve çevresinin sembolizmini dikkate almak gerekmektedir. Çarkıfelek, zamanın dairesel çevrimi ve kozmosun sonsuz yenilenmesini sembolize eder ki, bu ruhi kimlikle birlikte fiziki kimliğin de temizlenmesi inancının ifadesidir.

Bazı şifa taslarında 12 kemer, daire veya kartuşun yer alması da 12 burç veya 12 gezegenle ilgili olduğu gibi 12 İmam ile de ilgilidir. Özellikle İran etkili veya kaynaklı şifa taslarında, Oniki İmam'a salat ve selam cümlesinin yazılı olduğu da görülür.

Görülmektedir ki, şifa tasları koruyucu ve iyileştirici etkisi olduğuna inanılan, çeşitli ayet, dua gibi kutsal ve anlaşılır metinler taşıdıkları gibi, örneğin tılsımlı düzenlemeler, sayılar, semboller, gezegen ve Zodyak kuşağı tasvirleri ile de bezenmiş, İslami tedavi pratiği içinde önemli bir yere sahip nesneler de taşımaktadırlar. Sembolik ve tılsımlı düzenlemeleri ile yersel ve dünyevi boyut ile göksel ve kutsal bir boyut arasında aracı nesneler olarak şifa sağlamaya yönelik kullanılmışlardır. Şifa taslarının ikonografik programı, sembolik ve gizli ilimlere ait düzenlemeleri özel kişiler tarafından bilinen başkasının anlayamayacağı kapalı türden bir bilgi ile oluşturulmaktadır. Bu durum, söz konusu bilgiye büyüsel-dinsel gücün eşlik etmesinden kaynaklanır. Tüm düzenlemelerinin kaynak ve kökenini kesin olarak açıklayabilmemiz zordur. [15]

Şifa taslarının düz dipli olanlarına da rastlanmaktadır. Birçok şifa taslarının içine göbekten başka, üzerine aynı tasın benzeri olan küçük bir tas perçinle veya vida ile tutturulmuştur. Bu küçük taslarının kenarlarına, göbek kısmına bazen de kabın ağız çevresine, üzerlerinde "*besmele*" (Bismillahirahmanirahhim) yazılı genellikle 40 adet genellikle kurşundan (bakır örnekleride görülmektedir) yapılmış levhacıkları asılmıştır. (Resim: 1) Üç, yedi ve kırk gibi bazı sayıların uğuruna inanılmış olması ve bu sayıların mistik manada gayiplere karışmış yarı *ilah* şeklinde tanınan "*kırklar*"a atfedilmiş olmasından dolayı konmuş olmaları da düşünülmektedir. Bu biçimde yarı-dini amaç gözetilerek yapıldıkları varsayılsa bile, **"kırk anahtar"** tabir edilen kurşun levhacıklar üzerinden düşmüş taslarda geri kalan delikleri sayıldığında çoğu zaman farklı rakamlarla karşılaşmaktayız. Biz bunların dökülen suyu yalaması için konmuş olabileceklerini düşündüğümüz gibi, aynı zamanda da adeta bir *tesbih* gibi kullanıldığını yani örneğin su tedavisi 40 gün yapılacaksa, her uygulamadan sonra o günü belirtmek üzere işaret olarak kullanılacağını veya koparılacağını da düşünmekteyiz.

Resim: 1

"40 anahtar" tabir edilen ve şifa taslarının kenarlarına asılan genellikle kurşundan yapılmış larin formunda metal baklalar. "40 anahtar" tabir edilmesine karşılık her zaman 40 adet olmayan bu metallerin bir yüzlerinde "Bismillâh" diğer yüzlerinde "e'r-rahmane'r-rahîm" yazmaktadır.

Bu konuda etnografik bazda araştırma yapmış olan Aksoy, şifa taslarının kullanılmasını şöyle anlatır:

"Bazı hallerde hasta şifatasından su içmeyecek durumda ise şifa tasından alınan su hastanın ağzına dökülür veya sürülür. Yalnız şifa taslarına su konurken ve şifa tası ile su alınırken dikkat edilecek bazı hususlar vardır. Bu hususlar her mıntıkanın inançlarına göre değişir:

1. **Kıbleye karşı akan bir pınar, çeşme veya çaydan su alınması,**
2. **Gün doğmadan evvel alınması,**
3. **Alınırken köpeklerin görmesi,**
4. **Alınan suyun ayak basacak hiç bir yere dökülmemesi,**
5. **Doğan ay hesabile ayın ilk çarşamba günü su alınması lazımdır,**
6. **Yalnız cuma günü su alınmasıdır.**

Bu su şifa niyetiyle hastaya içirilir. Mümkün ise bir de hoca bulundurulur. Şifalı suyu hasta içtikten sonra bir de hoca efendi okur ve üfler ise hasta tamamile iyi olacağına, hastanın tedavisi için yapılan sihrin ve takılan muskaların neye delalet ettiğini düşünmemişlerdir. Yapılan şeylerin manası herkes tarafından iyice bilinirse bunların tesir kuvveti kalmaz. Bazen de bu nuskalar şifa tası içindeki su içine atılır. Tabi mürekkeple yazıldığı için su içerisindeki eriyen kağıttan çıkan mürekkep boyalı su hastaya içirilir."[16]

15 *Çalışır 2005, s.1893.*
16 *Aksoy 1976, s.38.*

Tıp ilminin çeşitli nedenlerle ilerleyemediği veya baskın ilimlerden daha geri kaldığı yörelerde, halkın bilimsel teknik tedavi yöntemleri yerine daha öncelikle toplumun gelenek ve inançlarına göre farklı farklı yöntemlerle hastalıklarla mücadele yöntemlerine başvurması çok doğaldır. Şifa taslarının işte bu nedenlerle bu tip ruhsal, moral tedavi için kullanılması da göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Toplumun geleneksel inançlarıyla birlikte giden bu uygulamaların tümünü koşulsuz bir şekilde kabul etmek ne denli sakıncalı ise bunları yok gibi kabul etmek de o denli yanlıştır.

Bu inançların bir kısmı *plasebo* etkisi gösterir, rahatlık duygusu verir. Kesin medikal tedavisi olan durumlarda tıbbi tedavi geciktirilmediği sürece bu rahatlamalar zararsız olabilir. Her zaman bilimsel medikal tedavi yöntemlerinin ön planda tutulması birincil koşul olmalıdır ve hastaların öncelikle yakalandıkları hastalıklarla ilgili uzman doktorlara müracaat etmesi gereklidir. Ancak, hastaların manevi bir destek ve moral kazanmaları için tesirlerini Allah'tan bekleyerek şifa tası kullanmaları, okunmuş su içmeleri ruhsal moral, motivasyon ve rahatlama kaynağı olabilir.[17]

Şifa taslarının kişiye özel hazırlanması yanında belli tedavi amaçlarına görede hazırlandığını anlamaktayız. Ancak, Osmanlı dönemi 20. yy. başlarına (biri 1905 tarihlidir) ait bazı İstanbul fotokartlarında şifa tasları ile su veridiğini görmekteyiz (Resim: 2-3). Bir tarikata mensubiyetini gösterir kıyafetiyle bir dervişin şifa taslarıyla birlikte su matarası ve fukara keşkülü[18] gibi malzemelerle özel donanımlı bir biçimde gösterilen kartpostalların birinde "*sebilci*" kelimesi okunmaktadır. Araştırmalarımızda tespit edemediğimiz ancak görülen bu fotograf örneklerden; belli tarikatlara mensup dervişlerin hazırlanmış çeşitli şifa taslarınından su vermek suretiyle şifa dağıttıkları anlamaktayız. Bu dönemde dervişlerce adeta halk hekimi gibi şifa taslardan su dağıtımının yaygınlaştığı ve alenileştiği anlaşılmaktadır.

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

Deriden yapılmış şifa tası mahfazası.

Şifa taslarının deriden yapılmış mahfazalar içinde muhafaza edildikleri, mahfaza sayesinde duvara da asılması, taşınması gibi kolaylık sağlandığı bilinmektedir. (Resim: 4)

Şifa tasların erken örneklerinin zorlukla yapılmış olmaları ve kıymetli kabul edilmemelerinin bir delili de bazı örneklerde yıpranmalarına rağmen değişik eklerle kullanılmalarının devam edildiği anlaşılmaktadır. Örneğin iki tasta eskime-aşınma veya tasın kullanım amacı doğrultusunda diplerinin yenilendiği görülmektedir. Bunlardan biri yıpranan göbeği kesilerek çıkarıldıktan sonra, düz bir levha kesilerek lehimlenmek suretiyle onarılarak tekrar kullanılmıştır. (Resim: 5) Diğerin de ise aynı üslupta muhtemelen başka bir tasın kürevî göbeği eklenerek kullanıma devam edilmiştir. (Resim: 6) Hatta bir başka örnekteki Kat. No. 25 'deki tasa çok sonraki tarihlerde

Resim: 5

Resim: 6

17 *Topçu 2010.*

pirinç bir levhadan kesilerek lehimlenmiş olan kulp dikkate alındığında tasın en az 250 sene daha kullanıldığını göstermektedir. (Resim 7)

Şifa taslarının kullanımından ne zaman vazgeçildiğini veya halen kullanılan yörelerin olup olmadığını bilmemekteyiz. Ancak yakın zamanda kullanıldığını tespit edememiş olmamıza rağmen buna benzer şifa taslarından özenilerek değişik zamanlarda *arabesk/hediyelik/ticari* olarak taklit taslar yapılmıştır. Özellikle hac ziyareti sebebiye yapıldığını düşündüğümüz bu taslar yarım kürevî, dibi hafif oval kaidesiz çanak form (Resim: 8) yanında içi sepet örgü motifli çokgen formda rozet ile 3 adet kartuşun içlerinde Arapça olarak *pseudo-script* [19] hatla 'İzzu min kana'a / zıllu min tama'a / Küllu şey'in hâlikun [illâ vecheh][20] yazısı mevcut örneklerde vardır. (Resim: 9-11)

Resim: 7

Resim: 8

Resim: 9

Resim: 10

Resim: 11

18 "Fukara keşkülü" Farsça "keşkül" (çanak) kelimesi ile, Arapça "fukara" (fakirler) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir ve "yoksul çanağı" demektir. Keşkül, gurur ve kibirlerini yenmek için dilenmeye mecbur bulunan dervişlerin, kendilerine verilen her çeşit kuru yiyeceği koydukları kabın adıdır. Tarikat ehillerince maddi ve sanat değeri çok yüksek olan bu kaplarla dilenmek, ihtiyaçla ilgili olmayıp, tarikat felsefesine yönelikti. Mevlevi Tarikatında, el açmak (dilenmek) yasaklandığından, Mevlevi Dervişleri sunulan hediyeyi, Hak'tan bilerek mübarek görerek kabul ederlerdi. Yolculuk sırasında aldıkları bu niyazları gittikleri yere yardım olarak götürürlerdi. Dervişler kendilerine verilen keşkülleri, zincirlerinden kollarına asarak taşırlardı.

19 Bir nev'i "Şam İşi" ya da "Antep İşi". Yazı benzeri olup, ya bozularak ya benzetilerek dekor amaçlı kullanılan "yazı"lar.

20 İzzet ve şeref kanaatten, hatâ açgözlülükten ileri gelir. [O'nun zatından başka] her şey yok olacaktır.

ŞİFA TASLARINDA GÖRÜLEN YAZILAR

I. SURELER - AYETLER[1]

*** Âl-i İmrân (3:16) "Ellezîne yekûlune Rabbenâ innenâ âmennâ fagfir lenâ zunûbenâ ve kınâ azâben nâr"** *([Bunlar], "Rabbimiz, biz iman ettik. Bizim günahlarımızı bağışla. Bizi ateş azabından koru" diyenler, sabredenler, doğru olanlar, huzurunda gönülden boyun büküp divan duranlar, Allâh yolunda harcayanlar ve seherlerde [Allâh'tan] bağışlanma dileyenlerdir)*

*** Âl-i İmrân (3:26) "Kulillâhumme mâlikel mulki tû'til mulke men teşâu ve tenziul mulke mimmen teşâ'(teşâu), ve tuizzu men teşâu ve tuzillu men teşâ', bi yedikel hayr, inneke alâ kulli şey'in kadîr"** *(De ki: "Ey mülkün sahibi olan Allâh'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin)*

* **Âyetel Kürsi; bakınız: Bakara Suresi (2:255)**

*** Bakara Suresi (2:18) "Summun bukmun umyun fehum lâ yerciûn"** *(Onlar, sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık [hakka] dönmezler)*

*** Bakara Suresi (2:25) "Ve beşşirillezîne âmenû ve amilûs sâlihâti enne lehum cennâtin tecrî min tahtihel enhâr, kullemâ ruzikû minhâ min semeretin rızkan kâlû hâzellezî ruzıknâ min kabl ve utû bihî muteşâbihâ, ve lehum fîhâ ezvâcun mutahharatun ve hum fîhâ hâlidûn"** *(İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, "Bu [tıpkı] daha önce [dünyada iken] bize verilen rızık!" diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara [dünyadakine] benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır)*

*** Bakara Suresi (2:255) [Âyete'l-Kürsi] "Allâhu lâ ilâhe illâ huvel hayyul kayyûm, lâ te'huzuhu sinetun ve lâ nevm, lehu mâ fîs semâvâti ve mâ fil ard, menzellezî yeşfeu indehû illâ bi iznih ya'lemu mâ beyne eydîhim ve mâ halfehum ve lâ yuhîtûne bi şey'in min ilmihî illâ bi mâ şâe, vesia kursiyyuhus semâvâti vel ard ve lâ yeûduhu hıfzuhumâ ve huvel aliyyul azîm."** *(Allâh, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri [yaptıklarını ve yapacaklarını] bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır [O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.] Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür)*

*** Bakara Suresi (2: 255) 'in sonu: "ve laye'uduhu hıfzıhüma ve hüve'l-aliyyü'l-azim"** *(O, yücedir, büyüktür)*

*** Bakara Suresi (2:275) "Ellezîne ye'kulûner ribâ lâ yekûmûne illâ kemâ yekûmullezî yetehabbetuhuş şeytânu minel mess, zâlike bi ennehum kâlû innemal bey'u mislur ribâ, ve ehallallâhul bey'a ve harramer ribâ fe men câehu mev'izatun min Rabbihî fentehâ fe lehu mâ selef, ve emruhû ilâllâh, ve men âde fe ulâike ashâbun nâr, hum fîhâ hâlidûn"** *(Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışveriş de faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allâh, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de [o öğüte uyarak] faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allâh'a kalmıştır. [Allâh, onu affeder.] Kim tekrar [faize]dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır)*

*** Bakara Suresi (2: 284-286)** (284) **"Lillâhi mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ard ve in tubdû mâ fî enfusikum ev tuhfûhu yuhâsibkum bihillâh, fe yagfiru limen yeşâu ve yuazzibu men yeşâu, vallâhu alâ kulli şey'in kadîr.** (285) **Âmener resûlu bimâ unzile ileyhi min Rabbihî vel mu'minûn, kullun âmene billâhi ve melâiketihî ve kutubihî ve rusulih, lâ nuferriku beyne ehadin min rusulih ve kâlû semi'nâ ve ata'nâ gufrâneke Rabbenâ ve ileykel masîr.** (286) **Lâ yukellifullâhu nefsen illâ vus'ahâ lehâ mâ kesebet ve aleyhâ mektesebet Rabbenâ lâ tuâhıznâ in nesînâ ev ahta'nâ, Rabbenâ ve lâ tahmil aleynâ ısran kemâ hameltehu alellezîne min kablinâ, Rabbenâ ve lâ tuhammilnâ mâ lâ tâkate lenâ bih, va'fu annâ, vagfir lenâ, verhamnâ, ente mevlânâ fensurnâ alel kavmil kâfirîn"** *(Göklerdeki her*

1 *Çevirilerde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi web sitesi esas alınmıştır.*

şey, yerdeki her şey Allâh'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allâh sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allâh'ın gücü her şeye hakkıyla yeter. Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de [iman ettiler]. Her biri; Allâh'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: "Onun peygamberlerinden hiçbirini [diğerinden] ayırt etmeyiz." Şöyle de dediler: "İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır." Allâh, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. [Şöyle diyerek dua ediniz]: "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et)

*** İhlâs (112:1-4) "**(1) **Kul huvallâhu ehad.** (2) **Allâhus samed.** (3) **Lem yelid ve lem yûled.** (4) **Ve lem yekun lehu kufuven ehad"** *(De ki: "O, Allâh'tır, bir tektir. Allâh Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) O'ndan çocuk olmamıştır [Kimsenin babası değildir]. Kendisi de doğmamıştır [kimsenin çocuğu değildir]. Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir)*

*** İsrâ Suresi (17: 82)** "**Ve nunezzilu minel kur'âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu'minîne ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ**" *(Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur'an, ancak zararını artırır)*

*** Fâtiha Suresi (1:1-7) "**(1) **Bismillâhir rahmânir rahîm.** (2) **El hamdu lillâhi Rabbil âlemîn.** (3) **Er rahmânir rahîm.** (4) **Mâliki yevmid dîn.** (5) **İyyâke na'budu ve iyyâke nestaîn.** (6) **İhdinas sırâtel mustakîm.** (7) **Sırâtallezîne en'amte aleyhim gayril magdûbi aleyhim ve lâd dâllîn**" *(1) Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. (2-4) Hamd, Âlemlerin Rabbi , Rahmân , Rahîm , hesap ve ceza gününün [ahiret gününün] mâliki Allâh'a mahsustur. [Allâh'ım!] Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. (6-7) Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil)*

*** Felak Suresi (113:1-5) "**(1) **Kul eûzu bi Rabbil felak.** (2) **Min şerri mâ halak.** (3) **Ve min şerri gâsikın izâ vekab.** (4) **Ve min şerrin neffâsâti fîl ukad.** (5) **Ve min şerri hâsidin izâ hased"** *(De ki: "Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım)*

*** Fetih Suresi (48: 1-6) "**(1) **İnnâ fetahnâ leke fethan mubînâ.** (2) **Li yagfire lekallâhu mâ tekaddeme min zenbike ve mâ teahhare ve yutimme ni'metehu aleyke ve yehdiyeke sırâtan mustekîmâ.** (3) **Ve yansurekallâhu nasran azîzâ.** (4) **Huvellezî enzeles sekînete fî kulûbil mu□minîne li yezdâdû îmânen mea îmânihim ve lillâhi cunûdus semâvâti vel ard ve kânallâhu alîmen hakîmâ.** (5) **Li yudhilel mu□minîne vel mu□minâti cennâtin tecrî min tahtihel enhâru hâlidîne fîhâ ve yukeffire anhum seyyiâtihim ve kâne zâlike indallâhi fevzen azîmâ.** (6) **Ve yuazzibel munâfikîne vel munâfikâti vel muşrikîne vel muşrikâtiz zânnîne billâhi zannes sev'i aleyhim dâiretus sev'i ve gadiballâhu aleyhim ve leanehum ve eadde lehum cehennem ve sâet masîrâ."** *(Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. (2-3) Ta ki Allâh, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allâh sana, şanlı bir zaferle yardım etsin. O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir. Göklerin ve yerin orduları Allâh'ındır. Allâh, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Bütün bunlar Allâh'ın; inanan erkek ve kadınları, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetlere koyması, onların kötülüklerini örtmesi içindir. İşte bu, Allâh katında büyük bir başarıdır. Bir de, Allâh'ın, hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allâh'a ortak koşan erkeklere ve Allâh'a ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Kötülük girdabı onların başına olsun! Allâh onlara gazap etmiş, onları lânetlemiş ve kendilerine cehennemi hazırlamıştır. Orası ne kötü bir varış yeridir!)*

*** Kalem Suresi (68: 51-52)[2]** "(51) **Ve in yekâdullezîne keferû le yuzlikûneke bi ebsârihim lemmâ semîûz zikra ve yekûlûne innehu le mecnûn.** (52) **Ve mâ huve illâ zikrun lil âlemîn.**" *(Şüphesiz inkâr edenler Zikr'i [Kur'an'ı] duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. [Senin için,] "Hiç şüphe yok o bir delidir" diyorlar. Hâlbuki o [Kur'an], âlemler için ancak bir öğüttür)*

*** Kalem Suresi (68:50-51) "**(50) **Fectebâhu Rabbuhu fe cealehu mines sâlihîn.** (51) **Ve in yekâdullezîne keferû le yuzlikûneke bi ebsârihim lemmâ semîuz zikra ve yekûlûne innehu le mecnûn**" *([Fakat böyle olmadı.] Rabbi onu [peygamber olarak] seçti ve salih kimselerden kıldı. Şüphesiz inkâr edenler Zikr'i [Kur'an'ı] duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. [Senin için,] "Hiç şüphe yok o bir delidir" diyorlar)*

*** Kâfirûn Sûresi (109:1-6)** "(1) **Kul yâ eyyuhel kâfirûn.** (2) **Lâ a'budu mâ ta'budûn.** (3) **Ve lâ entum âbidûne mâ a'bud.** (4) **Ve lâ ene âbidun mâ abedtum.** (5) **Ve lâ entum âbidûne mâ a'bud.** (6) **Lekum dînukum ve liye dîn**" *(De ki: "Ey Kâfirler!" "Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem." "Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek*

2 *"Nazar Duası" olarak bilinir.*

değilsiniz." "Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz." "Sizin dininiz size, benim dinim de banadır)

*** Nâs Suresi (114:1-6) "**(1) **Kul eûzu bi Rabbin nâs.** (2) **Melikin nâs.** (3) **İlâhin nâs.** (4) **Min şerril vesvâsil hannâs.** (5) **Ellezî yuvesvisu fî sudûrin nâs.** (6) **Minel cinneti ven nâs."** *(De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım)*

*** Nasr Suresi (110:1)** "**İzâ câe nasrullâhi vel feth**" *("Allâh'ın yardımı ve fetih [Mekke'nin fethi] geldiğinde")*

*** Nasr Suresi (110:1-2)** "(1) **İzâ câe nasrullâhi vel feth.** (2) **Ve reeyten nâse yedhulûne fî dînillâhi efvâcâ**" *(Allâh'ın yardımı ve fetih [Mekke'nin fethi] geldiğinde ve insanların bölük bölük Allâh'ın dinine girdiğini gördüğünde […])*

*** Nasr Suresi** (110:3) **"Fe sebbih bi hamdi Rabbike vestagfirh, innehu kâne tevvâbâ**" *(Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir)*

*** Saff Suresi (61:13) "Ve uhrâ tuhıbbûnehâ, nasrun minallâhi ve fethun karîb ve beşşiril mû'minîn"** *(Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allâh'tan bir yardım ve yakın bir fetih [Mekke'nin fethi] [Ey Muhammed] Mü'minleri müjdele!*

*** Şems Sûresi (91: 1-15)** "(1) **Veş şemsi ve duhâhâ.** (2) **Vel kameri izâ telâhâ.** (3) **Ven nehâri izâ cellâhâ.** (4) **Vel leyli izâ yagşâhâ.** (5) **Ves semâi ve mâ benâhâ.** (6) **Vel ardı ve mâ tahâhâ.** (7) **Ve nefsin ve mâ sevvâhâ.** (8) **Fe elhemehâ fucûrehâ ve takvâhâ.** (9) **Kad efleha men zekkâhâ.** (10) **Ve kad hâbe men dessâhâ.** (11) **Kezzebet semûdu bi tagvâhâ.** (12) **İzin baase eşkâhâ.** (13) **Fe kâle lehum resûlullâhi nâkatallâhi ve sukyâhâ.** (14) **Fe kezzebûhu fe akarûhâ fe demdeme aleyhim Rabbuhum bi zenbihim fe sevvâhâ.** (15) **Ve lâ yehâfu ukbâhâ"** *(Güneşe ve onun aydınlığına andolsun. Onu izlediğinde Ay'a andolsun. Onu ortaya çıkardığında gündüze andolsun. Onu bürüdüğünde geceye andolsun. Göğe ve onu bina edene andolsun. Yere ve onu yayıp döşeyene andolsun. (7-9) Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır. Semûd kavmi, azgınlığı sebebiyle yalanladı. Hani onların en bedbaht olanı [fesat çıkarmak için] ileri atılmıştı. Allâh'ın Resûlü de onlara şöyle demişti: "Allâh'ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun." Fakat onlar, onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onları helâk etti ve kendilerini yerle bir etti. Allâh, bunun sonucundan çekinmez de!*)

*** Tâ-hâ Sûresi (20: 39) "Enıkzifîhi fît tâbûti fakzifîhi fîl yemmi felyulkıhil yemmu bis sâhıli ye'huzhu aduvvun lî ve aduvvun leh, ve elkaytu aleyke mehabbeten minnî ve li tusnea alâ aynî**" *(Onu [bebek Mûsâ'yı] sandığın içine koy ve denize [Nil'e] bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi [Firavun] alsın. Sana da, ey Mûsâ, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım)*

*** Tevbe Sûresi (9: 127-129)** "(127) **Ve îzâ mâ unzilet sûretun nazara ba'duhum ilâ ba'd, hel yerâkum min ehadin summensarafû, sarafallâhu kulûbehum bi ennehum kavmun lâ yefkahûn.** (128) **Lekad câekum resûlun min enfusikum azîz, aleyhi mâ anittum harîsun aleykum bil mu'minîne raûfun rahîm.** (129) **Fe in tevellev fe kul hasbîyallâh, lâ ilâhe illâ hûve, aleyhi tevekkeltu ve huve Rabbul arşil azîm"** *(Bir sûre indirildi mi, "Sizi bir kimse görüyor mu?" diye birbirlerine göz ederler, sonra da sıvışıp giderler. Anlamayan bir toplum olmalarından dolayı, Allâh onların kalplerini çevirmiştir. Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Bana Allâh yeter. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim. O, yüce Arş'ın sahibidir)*

*** Tevbe Sûresi (9: 128-129) "**(128) **Lekad câekum resûlun min enfusikum azîz, aleyhi mâ anittum harîsun aleykum bil mu'minîne raûfun rahîm.** (129) **Fe in tevellev fe kul hasbîyallâh, lâ ilâhe illâ hûv(hûve), aleyhi tevekkeltu ve huve Rabbul arşil azîm"** *(Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Bana Allâh yeter. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim. O, yüce Arş'ın sahibidir)*

* **Yusuf Suresi (12: 30) "Ve kâle nisvetun fîl medînetimre'etul azîzi turâvidu fetâhâ an nefsih, kad şegafehâ hubbâ, innâ le nerâhâ fî dalâlin mubîn"** *(Şehirde birtakım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler)*

* **Yusuf Suresi (12:64) "Kâle hel âmenukum aleyhi illâ kemâ emintukum alâ ahîhi min kabl, fallâhu hayrun hâfizen ve huve erhamur râhimîn"** *(Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allâh en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir" dedi)*

*** Yasin Suresi (36: 1-83) "Yâ sîn. Vel kur'ânil hakîm. İnneke leminel murselîn. Alâ sırâtın mustekîm. Tenzîlel azîzir**

rahîm. Li tunzire kavmen mâ unzire âbâuhum fe hum gâfilûn. Lekad hakkal kavlu alâ ekserihim fe hum lâ yu'minûn. İnnâ cealnâ fî a'nâkıhim aglâlen fe hiye ilel ezkâni fe hum mukmehûn. Ve cealnâ min beyni eydîhim sedden ve min halfihim sedden fe agşeynâhum fe hum lâ yubsırûn.[3] **Ve sevâun aleyhim e enzertehum em lem tunzirhum lâ yu'minûn. İnnemâ tunziru menittebeaz zikre ve haşiyer rahmâne bil gayb, fe beşşirhu bi magfiretin ve ecrin kerîm. İnnâ nahnu nuhyil mevtâ ve nektubu mâ kaddemû ve âsârehum ve kulle şey'in ahsaynâhu fî imâmin mubîn. Vadrıb lehum meselen ashâbel karyeh, iz câe hel murselûn. İz erselnâ ileyhimusneyni fe kezzebûhumâ fe azzeznâ bi sâlisin fe kâlû innâ ileykum murselûn. Kâlû mâ entum illâ beşerun mislunâ ve mâ enzeler rahmânu min şey'in in entum illâ tekzibûn. Kalû Rabbunâ ya'lemu innâ ileykum le murselûn. Ve mâ aleynâ illel belâgul mubîn. Kâlû innâ tetayyernâ bi kum, le in lem tentehû le nercumennekum ve le yemessennekum minnâ azâbun elîm. Kâlû tâirikum meakum, e in zukkirtum, bel entum kavmun musrifûn. Ve câe min aksal medîneti raculun yes'â kâle yâ kavmittebiûl murselîn. İttebiû men lâ yes'elukum ecren ve hum muhtedûn. Ve mâ liye lâ a'budullezî fataranî ve ileyhi turceûn. E ettehızu min dûnihî âliheten in yuridnir rahmânu bi durrin lâ tugni annî şefâatuhum şey'en ve lâ yunkızûn. İnnî izen le fî dalâlin mubîn. İnnî âmentu bi Rabbikum fesmeûn. Kîled hulil cenneh, kâle yâ leyte kavmî ya'lemûn. Bimâ gafere lî Rabbî ve cealenî minel mukremîn. Ve mâ enzelnâ alâ kavmihî min ba'dihî min cundin mines semâi ve mâ kunnâ munzilîn. İn kânet illâ sayhaten vâhıdetenfe izâ hum hâmidûn. Yâ hasreten alel ıbâd, mâ ye'tîhim min resûlin illâ kânû bihî yestehziûn. E lem yerev kem ehleknâ kablehum minel kurûni ennehum ileyhim lâ yerciûn. Ve in kullun lemmâ cemîun ledeynâ muhdarûn. Ve âyetun lehumul ardul meyteh, ahyeynâhâ ve ahrecnâ minhâ habben fe minhu ye'kulûn. Ve cealnâ fîhâ cennâtin min nahîlin ve a'nâbin ve feccernâ fîhâ minel uyûn. Li ye'kulû min semerihî ve mâ âmilethu eydîhim, e fe lâ yeşkurûn. Subhânellezî halakal ezvâce kullehâ mimmâ tunbitulardu ve min enfusihim ve mimmâ lâ ya'lemûn. Ve âyetun lehumul leyl, neslehu minhun nehâre fe izâ hum muzlimûn. Veş şemsu tecrî li mustekarrin lehâ, zâlike takdîrul azîzil alîm. Vel kamere kaddernâhu menâzile hattâ âdekel urcûnil kadîm. Leş şemsu yenbegî lehâ en tudrikel kamere ve lel leylu sâbikun nehâr ve kullun fî felekin yesbehûn. Ve âyetun lehum ennâ hamelnâ zurriyyetehum fîl fulkil meşhûn. Ve halaknâ lehum min mislihî mâ yerkebûn. Ve in neşe' nugrıkhum fe lâ sarîha lehum ve lâ hum yunkazûn. İllâ rahmeten minnâ ve metâan ilâ hîn. Ve izâ kîle lehumutteku mâ beyne eydîkum ve mâ halfekum leallekum turhamûn. Ve mâ te'tîhim min âyetin min âyâti Rabbihim illâ kânû anhâ mu'ridîn. Ve izâ kîle lehum enfikû mimmâ rezakakumullâhu kâlellezîne keferû lillezîne âmenû e nut'imu men lev yeşâullâhu at'ameh, in entum illâ fî dalâlin mubîn. Ve yekûlûne metâ hâzel va'du in kuntum sâdikîn. Mâ yenzurûne illâ sayhaten vâhıdeten te'huzuhum ve hum yahıssımûn. Fe lâ yestetîûne tavsiyeten ve lâ ilâ ehlihim yerciûn. Ve nufiha fîs sûri fe izâ hum minel ecdâsi ilâ Rabbihim yensilûn. Kâlû yâ veylenâ men beasenâ min merkadinâ, hâzâ mâ vaader rahmânuve sadakal murselûn. İn kânet illâ sayhaten vâhıdeten fe izâ hum cemîun ledeynâ muhdarûn. Fel yevme lâ tuzlemu nefsun şey'en ve lâ tuczevne illâ mâ kuntum ta'melûn. İnne ashâbel cennetil yevme fî şugulin fâkihûn. Hum ve ezvâcuhum fî zılâlin alel erâiki muttekiûn. Lehum fîhâ fâkihetun ve lehum mâ yeddeûn. Selâmun kavlen min Rabbin rahîm. Vemtâzûl yevme eyyuhel mucrimûn. E lem a'had ileykum yâ benî âdeme en lâ ta'budûş şeytân, innehu lekum aduvvun mubîn. Ve eni'budûnî, hâzâ sırâtun mustekîm. Ve lekad edalle minkum cibillen kesîrâ, e fe lem tekûnû ta'kılûn. Hâzihî cehennemulletî kuntum tûadûn. Islevhel yevme bimâ kuntum tekfurûn. El yevme nahtimu alâ efvâhihim ve tukellimunâ eydîhim ve teşhedu erculuhum bimâ kânû yeksibûn. Ve lev neşâu le tamesnâ alâ a'yunihim festebekûs sırâta fe ennâ yubsırûn. Ve lev neşâu le mesahnâhum 'Alâ mekânetihim fe mâstetâû mudiyyen ve lâ yerciûn. Ve men nuammirhu nunekkishu fîl halk, e fe lâ ya'kılûn. Ve mâ allemnâhuş şi're ve mâ yenbagî leh, in huve illâ zikrun ve kur'ânun mubîn. Li yunzire men kâne hayyen ve yehıkkal kavlu alel kâfirîn. E ve lem yerev ennâ halaknâ lehum mimmâ amilet eydînâ en'âmen fe hum lehâ mâlikûn. Ve zellelnâhâ lehum fe minhâ rakûbuhum ve minhâ ye'kulûn. Ve lehum fîhâ menâfiu ve meşârib, e fe lâ yeşkurûn. Vettehazû min dûnillâhi âliheten leallehum yunsarûn. Lâ yestetîûne nasrahum ve hum lehum cundun muhdarûn. Fe lâ yahzunke kavluhum, innâ na'lemu mâ yusirrûne ve mâ yu'linûn. E ve lem yerel insânu ennâ halaknâhu min nutfetin fe iza huve hasîmun mubîn. Ve darebe lenâ meselen ve nesiye halkah, kâle men yuhyil izâme ve hiye remîm. Kul yuhyîhellezî enşeehâ evvele merreh, ve huve bi kulli halkın alîm. Ellezî ceale lekum mineş şeceril ahdarinâren fe izâ entum minhu tûkıdûn. E ve leysellezî halakas semâvâti vel arda bi kâdirin alâ en yahluka mislehum, belâ ve huvel hallâkul alîm. İnnemâ emruhû izâ erâde şey'en en yekûle lehu kun fe yekûn. Fe subhânellezî bi yedihî melekûtu kulli şey'in ve ileyhi turceûn"** *(Yâsîn. Hikmet dolu Kur'an hakkı için, Sen şüphesiz peygamberlerdensin. Doğru yol üzerindesin. [Bu Kur'an] üstün ve çok merhametli Allâh tarafından indirilmiştir. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir. Andolsun ki onların çoğu gafletlerinin cezasını hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar. Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar. Sen ancak zikre [Kur'an'a] uyan ve görmeden Rahmân'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta [levh-i mahfuz'da] sayıp yazmışızdır. Onlara, şu şehir halkını misal getir: Hani onlara elçiler gelmişti. İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik. Onlar: Biz size gönderilmiş Allâh elçileriyiz! dediler. Elçilere dediler ki: Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahmân, herhangi bir şey indirmedi. Siz ancak yalan söylüyorsunuz. [Elçiler] dediler ki:*

3 Kaplarda genellikle buraya kadar yazmaktadır.

Rabbimiz biliyor; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz. "Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allâh'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir" dediler. [Bunun üzerine onlar:] Doğrusu siz bize uğursuz geldiniz. Eğer bu işten vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. Ve bizden size mutlaka fena bir kötülük dokunur, dediler. Elçiler şöyle cevap verdi: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beRaberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis, siz aşırı giden bir milletsiniz. Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. "Ey kavmim! dedi, bu elçilere uyunuz!" "Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir." "Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim! Halbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz." "O'ndan başka tanrılar mı edineyim? O çok esirgeyici Allâh, eğer bana bir zarar dilerse onların (putların) şefâati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar." "İşte o zaman ben apaçık bir sapıklığın içine gömülmüş olurum." "Şüphesiz ben, Rabbinize inandım, beni dinleyin." Ona: Cennete gir" denilince. "Keşke, dedi, kavmim bilseydi!" "Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını !" Biz ondan sonra, onun milletini helâk etmek için üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik ve indirecek de değildik. [Onları helâk eden] korkunç sesten başka bir şey değildi. Birdenbire sönüverdiler. Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, ille de onunla alay etmeye kalkışırlar. Müşrikler görmüyorlar mı ki, onlardan önce nice kavimler helâk ettik. Onlar tekrar dönüp de bunlara gelmezler. Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar. [Bu hususta] ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurla hayat verdik ve ondan dane çıkardık. İşte onlar bundan yerler. Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık. Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imal ettiklerinden yesinler. Hâla şükretmeyecekler mi? Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allâh'ı tesbih ve takdis ederim. Gece de onlar için bir ibret alâmetidir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar [döner]. İşte bu, azîz ve alîm olan Allâh'ın takdiridir. Ay için de birtakım menziller tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi [hilâl] olur da geri döner. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler. Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir. Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık. Dilesek onları suda boğarız. O zaman ne onların imdadına koşan olur, ne de onlar kurtarılırlar. Ancak bizim tarafımızdan bir rahmet ve belli bir zamana kadar dünyadan faydalandırmamız müstesnadır. Onlara yapmakta olduğunuz ve yapıp arkada bıraktığınız işlerde Allâh'tan korkun; umulur ki size merhamet olunur denildiğinde [aldırmazlar]. Onlara Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmeyedursun, ille de ondan yüz çevirmişlerdir. Allâh'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfediniz, denildiğinde, kâfirler müminlere dediler ki: Allâh'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz. Onlar: Eğer gerçekten doğru söylüyorsanız, bu tehdit ne zaman gerçekleşecektir? derler. Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar. İşte o anda onlar ne bir vasiyyette bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler. Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. [İşte o zaman:] Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vâdettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler. Olan müthiş bir sesten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar. O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız. O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safa sürerler. Onlar ve eşleri gölgeler altında tahtlara kurulurlar. Orada onlar için her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir. Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır. "Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!" "Ey Ademoğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır" demedim mi? "Ve bana kulluk ediniz, doğru yol budur" demedim mi? Şeytan sizden pek çok milleti kandırıp saptırdı. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz? İşte, bu size vâdedilen cehennemdir. İnkârınız sebebiyle bugün oraya girin! O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder. Dilesek onların gözlerini büsbütün kör ederdik. O zaman doğru yolu bulmaya koşuşurlar, ama nasıl göreceklerdi? Eğer dilesek oldukları yerde onların şekillerini değiştirirdik de ne ileriye gitmeye güçleri yeterdi ne de geri gelmeye! Kime uzun ömür verirsek biz onun gelişmesini tersine çeviririz. Hiç düşünmüyorlar mı? Biz ona [Peygamber'e] şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Onun söyledikleri, ancak Allâh'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır. Diri olanları uyarsın ve kâfirler cezayı hak etsinler diye. Görmüyorlar mı ki, biz kudretimizin eseri olmak üzere onlar için birçok hayvan yarattık. Bu sayede onlar bunlara sahip olmuşlardır. Bu hayvanları onların emrine verdik. Onların bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını besin olarak yerler. Bu hayvanlarda onlar için nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hâlâ şükretmezler mi? Onlar, yardım göreceklerini umarak Allâh'tan başka ilâhlar edindiler. Hâlbuki ilâhların onlara yardım etmeye güçleri yetmez. Aksine kendileri bunlar için yardıma hazır askerlerdir. [Resûlüm!] O halde onların sözleri sakın seni üzmesin. Kuşkusuz biz, onların gizlemekte olduklarını da, açığa vurduklarını da biliyoruz. İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir. Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır. Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı "Ol" demekten ibarettir. Hemen oluverir. Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allâh'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz)

II. DUALAR (Yakarışlar)

*** "Lâ ilâhe illâ ente Allâhümme 'âfinâ fî esmâ'inâ. Allâhümme 'âfinâ fî ebsârinâ. Allâhümme 'âfinâ fî külli eagdaine ve cevârihine ve letâifine ve havâssinâ zâhireti ve'l bâtina. Allâhümme enâ ne'üzübike lî küfri'l-kâfir. Allâhümme enâ ne'üzübike min 'azâbi'l-kabr"**[4] *(Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüğüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi her türlü kirlenmiş suçlarımızda bizim cariyelerimizi, yakın tanıdıklarımızı ve akrabalarımızı ve görünür ve görünmezleri bağışla." Allâh'ım kâfirin küfründen sana sığınırım; Allâh'ım kabir azabından sana sığınırım)*

*** "Allâhümme 'âfinâ fî esmâ'inâ. Allâhümme 'âfinâ fî ebsârinâ. Allâhümme 'âfinâ fî ebnâ' "** *(Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım çocuklarımızı bizi bağışla..)*

"**Allâhümme 'âfiynâ fî esmâ'inâ ve ebsârinâ"** *(Allâh'ım duyduklarımızdan ve gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla)*

*** "Lâ ilâhe illâ ente Allâhümme 'afinâ fî 'ebdâninâ. Allâhümme 'afinâ fî 'esmâ'inâ. Allâhümme 'afinâ fî 'ebsârinâ. Allâhümme 'afinâ fî 'enbâ. Allâhümme 'afinâ fî 'esmâ'inâ. Allâhümme 'afinâ fî 'ebsârinâ. Allâhümme enâ ne'üzübike lî küfri'l-kâfir. Allâhümme 'enâ ne'üzübike min 'azâbi'l-kabr"** *(Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Allâh'ım bedenlerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım çocuklarımızı bizi bağışla; Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım kâfirin küfründen sana sığınırım; Allâh'ım kabir azabından sana sığınırım)*

"Allâhümme 'afinâ fî 'ebdâninâ. Allâhümme 'afinâ fî 'esmâ'inâ. Allâhümme 'afinâ fî 'ebsârinâ. Allâhümme 'afinâ fî 'enbâ. Allâhümme 'afinâ fî 'esmâ'inâ. Allâhümme 'afinâ fî 'ebsârinâ." *(Allâh'ım bedenlerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım çocuklarımızı bizi bağışla; Allâh'ım duyduklarımızdan dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla; Allâh'ım bizi gördüklerimizden dolayı işlediğimiz günahlardan bizi bağışla)*

* "**Nâdi Aliyyen mazharü'l-'acâ'ib tecîduhu 'avnenleke fi'n-nevâ'ib li-Allâhi hâceten külli hemmin ve ğammin seyencelî bi-nûr-i 'azametike yâ Allâh yâ Allâh yâ Allâh ve bi-nûr-i nübüvvetike yâ Muhammed yâ Muhammed yâ Muhammed ve bi-nûr-i nübüvvetike yâ Ali yâ Ali yâ Ali. Edriknî, edriknî, edriknî. Ve 'aleyhâ muhavveli lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr**"[5] *(Ali'ye Yakarış. Sana yardımcı olması için gücüyle gelsin. Bütün ihtiyaçlarını ve üzüntü verici kederlerini dağıtması için. Bütün bu elem verici sıkıntılarının yerini yüce Allâh'ın gücünün parlak nuru alsın. Ey Allâh, ey Allâh, ey Allâh. Peygamberliğinin nuruyla. Ey Muhammed, ey Muhammed, ey Muhammed. Ve evliyalığın nuruyla. Ey Ali, ey Ali, ey Ali. Bana bu konuda anlayış kavrama gücü ver. Ve ona sığınıyorum [havale oldum]. Ali'den başka fâtih, zülfikârdan başka kılıç olamaz)*

*** "Nâd-ı 'Aliyyen mazharü'l-'acâ'ib teciduhu 'avnenleke"**

* **"bi-'azametike yâ Allâh bi'l-nübüvvetike yâ Muhammed, velâyetike yâ Ali"** *(Ey Allâh yüceliğinle, ey Muhammed peygamberliğinle, ey Ali evliyalığınla)*

* "**Bismillâhi Rabbi'l-'arz ve Rabbi'l-semâvâti. Bismillâhi'llezî [***lâ yedurru maasmihî şey'ün fî'l-'ardi ve lâ fî's-semâ'i ve hüve's-semî'ul-alîm (…)*]**"** *(İsmiyle yerde ve gökte hiç bir şeyin zarar veremediği Allâh adıyla başlarım.[O hakkıyla işiten kemaliyle bilendir])*

*** "Bismillahirrahmanirrahim. Hamdü senâî ve kibriyâi zâtî ve hulku küllihum, 'abdî ve imâî ve'l-enbiyâ ve asfiyâî ve Muhammedün Resûlullâhi sallallâhu 'aleyhi ve selem. Nebiyyi ve resûli inni kad zevvectu'l-eşyâ'e li-yedullu 'alâ vahdâniyyeti eşhedü ve melâ'iketi ve sevâti ve hameletü'l-'arşi inni kad zevvectü emeti hakke'l-bediy-i fıtrati ve menbe'u kudreti Âdemu 'aleyhi's-selâm"**

*** "Bismillahirrahmanirrahim. Bismehu'l-[müntedât] el-âhıre ve'l-evvelî ve lâ gâyelehu ve lâ müntehâdehu fî's-semâvâti'l-'alâ'r-rahman 'alâ'l-'arş istevâlehu mâ fî's-semâvâti ve mâ fî'l-'ardi ve mâ beynehümâ ve mâ tahte'l-serî ve inne techer bi'l-kavle finnehu ya'lemu's-sırr ve ahfâllâhu lâ ilâhe illâ hüve lehu'l-esmâ'ü'l-hüsnâ Allâhu 'azîm illâ lâ dâ'imü'l-ni'eme'l-kâhir"**

---

4 Hastalıklardan Korunma Duası olarak bilinir.
5 Ali'ye Yakarış Duası.

* **"Fe-Allâhu hayrü'l-hâfızen ve hüve erhamü'r-rahimîn"** *(Ve Allah [kötülüklerden] koruyanların en hayırlısıdır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir.)*

* **"Lâ ilâhe illellâhül melikül hakkul mübîn. La ilâhe illellahül hakemül adlül metîn. Rabbünâ ve Rabbü âbâinel evvelîn. La ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minez zâlimîn. Lâ ilâhe illellâhü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yumîtü ve hüve hayyül lâ yemûtü ebeden biyedihil hayru veileyhil masîru ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Ve bihî nesteînü ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm. Lâ ilâhe illellâhü şükran li ni'metih. Lâ ilâhe illellâhü ikrâran bi rubûbiyyetih. Ve sübhânellâhi tenzîhen li azametih. Es'elükellâhümme bi hakkısmikel mektûbi alâ cenâhı cibrîle aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikel mektûbi alâ cenahı mîkâîle aleyke yâ Rab. Ve bi hakkısmikel mektûbi alâ cebheti isrâfîle aleyke yâ Rab. Ve bi hakkısmikel mektûbi alâ keffi azrâîle aleyke yâ Rab. Ve bi hakkısmikellezî semmeyte bihî münkeran ve nekîran aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmike ve esrâri ıbâdike aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî temme bihil islâmü aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî telekkâhü âdemü lemmâ hebeta minel cenneti fe nâdâke fe lebbeyte düâehü aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî şîtü aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî kavveyte bihî hameletel arşî aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikelmektûbî fittevrâti vel incîli vezzebûri vel fürkâni aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmike ilâ müntehâ rahmetike alâ ıbâdike aleyke yâ Rab. Ve bihakkı temâmi kelâmike aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî ibrâhîmü fecealtennâra aleyhi berden ve selâmen aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî ismâîlü fe necceytehû minezzebhı aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî ishâku fe kadayte hâcetehû aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî hûdü aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî deâke bihî ya'kûbü fe ra dedte aleyhi basarahû ve veledehû yûsüfe aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî dâvüdü fe cealtehû halîfeten fil ardı ve elente lehül hadîde fî yedihî aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî deâke bihî süleymânü fe a'taytehül mülke fil ardı aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî eyyûbü fe necceytehû minel gammillezî kâne fîhi aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî îsebnü Meryeme fe ahyeyte lehül mevtâ aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî mûsâ lemmâ hâtabeke alettûri aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdetke bihî asîyetümraetü fir'avne fe razaktehel cennete aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî benû isrâîle lemmâ câvezûlbahra aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihil hıdıru lemmâ meşâ alel mâi aleyke yâ Rab. Ve bihakkısmikellezî nâdâke bihî muhammedün sallallâhü aleyhi ve selleme yevmel ğâri fe necceytehû aleyke yâ Rab. İnneke entel kerîmül kebîru. Hasbünellâhü ve ni'mel vekîl. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm. Ve sallallâhü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellem"** [6] *(Melik [kral], Hakk, Mübin olan Allâh'tan başka ilah yoktur. Hakem, Adl ve Metin Allâh'tan başka ilah yoktur. Bizim ve eski atalarımızın Rabb'idir. Senden başka İlah yoktur. Sen arınıksındır. Ben zalimlerden oldum. Allâh'tan başka ilah yoktur. Onun ortağı yoktur. Yönetim onundur. Övgüler onun içindir. Diriltir ve öldürür. O diridir ve ebediyen ölmez. Hayır onun kontrolündedir, dönüş onadır. Ve O her şeye gücü yetendir. Ve onunla yardım isteriz. İyilik yapmaya, kötülükten kaçmaya güç kuvvet sadece yüce ve her şeyi bilen Allâh'tandır. Nimetlere şükür olarak, ondan başka ilah yoktur. Rabb'lığının ikrarı olarak, ondan başka ilah yoktur. Yüceliğini arındırmak için, Allâh noksanlıklardan arınıktır. Ey Allâhım! Ey Rabbim! "Cebrail'in kanadında yazılı ismin hürmetine, Mikail'in kanadı üzerinde yazılı ismin hürmetine, İsrafil'in alnında yazılı ismin hürmetine, Azrail'in avucunda yazılı ismin hürmetine, ve senin verdiğin Münker ve Nekir ismi hürmetine ve kullarının sendeki sırları hürmetine, İslam'ı kendisiyle tamamladığın ismin hürmetine ve Adem'in senden öğrenip cennetten indirildiği zaman kendisiyle sana seslendiği ve senin de kabul ettiğin ismin hürmetine, Şit'in sana seslendiği ismin hürmetine, arşı taşıyan melekleri kendisiyle güçlendirdiğin ismin hürmetine, Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da ve Furkan'da yazılı ismin hürmetine, kullarına rahmetini sonsuza kadar ulaştırdığın ismin hürmetine, sözlerin tamamı hürmetine, İbrahim ateşe atıldığında hangi isminle sana seslendi de ateş soğuk ve selamet olduysa işte o ismin hürmetine, İsmail kesilirken hangi isminle seslendi de onu kesilmekten kurtardıysan işte o ismin hürmetine, İshak hangi isminle sana yalvardı da sen onun ihtiyaçlarını karşıladıysan işte o ismin hürmetine, Hud hangi isminle sana seslendiyse işte o ismin hürmetine, Yakup sana hangi isminle dua etti de sen onun gözlerini ve çocuklarını ona geri verdiysen işte o ismin hürmetine, Davut hangi isminle sana seslendi de sen onu yeryüzüne halife yaptıysan ve demiri onun elinde yumuşattıysan işte o ismin hürmetine, Süleyman hangi isminle sana dua etti de sen onu yeryüzüne kral yaptıysan işte o ismin hürmetine, Eyyüb hangi isminle sana seslendi de sen onu içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtardıysan işte o ismin hürmetine, Meryem oğlu İsa hangi isminle sana seslenip de onunla ölüyü dirilttiysen işte o ismin hürmetine, Musa hangi isminle sana seslendi de sen ona Tur'da hitap ettiysen işte o ismin hürmetine Firavunun karısı Asiye sana hangi isminle seslendi de sen onu cennette rızıklandırdıysan işte o ismin hürmetine, İsrailoğulları sana hangi isminle seslendiler de denizi geçirdiysen işte o ismin hürmetine, Hızır hangi isminle seslendi de onu suda yürüttüysen işte o ismin hürmetine, Hz. Muhammed sana mağarada hangi isminle seslendi de sen onu kurtardıysan işte o ismin hürmetine" senden istiyorum. Hiç şüphesiz sen cömertsin, büyüksün. Bize Allâh yeter. O ne güzel vekildir. İyilik yapmaya da kötülükten kaçmaya da güç kuvvet sadece yüce ve büyük Allâh'tandır. Allâh efendimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına destek versin, güvenliklerini sağlasın!)* [7]

6 Kadeh Duası / Kenzül arş Duası.

7 "Hz. Muhammed şöyle buyuruyor: -Cebrail bana dediki: "Ey Muhammed, kim ömründe bir kere bu duayı okursa, Allâh´u Teâlâ onu kıyamet gününde yüzü ayın ondördü gibi parlak haşreder. (…) Korkan kimse olursa, Allâh onu onu korktuğundan emin kılar. Susayan kimse okursa, Allâh onun susuzluğunu giderir. Aç olan okursa, giyindirir, hasta okursa şifa verir, hastanın üzerine okunursa, hastalığından kurtulur, dünya ve yahut ahiret ihtiyaçlarından okursa Allâh istediğini verir. (…) hasta olan yazan üzerinde taşırsa iyileşir. Cinden, insden ve şeytandan, sancı ve hastalıklardan emin olur. Kim ki Fatiha'yı, İhlâs Suresi'ni, Kafirun ve Felak ve Nas Suresi'ni üç kere okuyup sonra da bu duayı okursa Allâh onu karşılaştığı bütün varlıkların şerrinden korur ve her türlü hastalıktan, her zalimin şerrinden onu emin kılar ve bütün isteklerini verir". (Nevadir-i Kaylubi) http://yukarikayalar.wordpress.com/2009/05/28/2889/

* Bir diğer **Kadeh duası**: **"Bismi'llâhi'r-rahmani'r-rahîm. Bismi'llâhi ve bismihi'l-mubtada rabbe'l-âhireti ve'l-evvela la ğayata lehu ve la muntaha lehu ma fi's-semavâti ve ma fi'l- ard ve mâ beynehumâ ve ma tahta's-sara ve inn tachar bi'l-kavli fa-inahu ya'lemu's-sırrı […] bi-rahmatike yâ erhame'r-rahimîn ve'l-hamdü'l-illâhi rabbi'l-'alemîn ve sallAllâhu 'ala Muhamedin ve ehli beytihi'l-gaybin al-ahirin"**

* *(Esmây-ı Erba'în İdrisiyye Duası)*[8] **"Bismillahirrahmanirrahiym. Sübhaneke la ilahe illa ente ya Rabbe külli şey'in ve varisehu ve razikahu ve rahımeh. Ya ilahel alihetir refiy'ı celalüh. Ya Allâhül mahmudü fi külli fialih. Ya rahmane külli şey'in ve rahımeh. Ya hayyü hıyne la hayye fi deymumiyyeti mülkihi ve bekaih. Ya kayyumu fe la yefutü şey'ün min ılmih. Ya vahıdül bakıy evvelü külli şey'in ve ahıruh. Ya daimü bi la fenain ve la zevale li mülkihi ve bekaih. Ya samedü min ğayri şibhin fe la şey'e ke mislih. Ya barru fe la şey'e küfvün yüdanihi ve imkane li vasfih. Ya kebiru entellahüllezi la tehtedil ukulü li vasfih azametih. Ya barien nüfusi bi la misalin hala min ğayrih. Ya zakiyüt tahiru min külli afetin li kudsih. Ya kafiyel müvessıı lima haleka min ataya fadlih. Ya nekıyyen min külli cevrin lem yerdahu ve lem yühalıthü fialeh. Ya hannanü entellezi vesı'te külle şey'in rahmeten ve ılma. Ya mennanü zül ıhsani kad amme küllel halaikı menneh. Ya deyyanel ıbadi küllün yekumü hadıan li rehbetihi ve rağbetih. Ya halika men fis semavati vel erdı küllün ileyhi meadüh. Ya rahıyme külli sarıyhın ve mekrubin ve ğıyasehu ve meazeh. Ya tammü fe la tesıfül elsünü külle künhi celalihi ve mülkihi ve ızzih. Ya mübdial bedayıı lem yebğa fi inşaiha avnen min halkıh. Ya allamel ğuyubi fe la yefutü şey'ün min hıfzıh. Ya haliymü zel enati fe la yüadilühu şey'ün min halkıh. Ya müiydü ma efnahü iza berazel halaiku li da'vetihi min mehafetih. Ya hamiydül fe'alü zel menni ala cemiy'ı halkıhi bi lafzıh. Ya azizül meniy'ul ğalibu ala cemiy'ı emrihi fe la şey'e yüadilüh. Ya kahiru zel batşiş şedid. Entellezi la yütakuntikamüh. Ya karibul müteali fevka külli şey'in ulüvvürtifaıh. Ya müzille külli cebbarin anidin bi kahri azizi sultanih. Ya nura külli şey'in ve hüdahü entellezi felekaz zulümati nuruh. Ya aliyüş şamihu fevka külli şey'in ulüvvürtifaıh. Ya kuddusüt tahiru min külli suin fe la şey'e yüazühu min cemiy'ı halkıhi bi lafzıh. Ya mübdiel beraya ve muıydiha ba'de fenaiha bi kudratih. Ya celilül mütekebbiru ala külli şey'in vel adlü emruhu ves sıdku va'düh. Ya mahmudü fe la teblüğul evhamü külle künhi senaihi ve mecdih. Ya keriymel afvi zel adli entellezi melee külle şey'in adleh. Ya azıymü zes senail fahıri vel ızzi vel mecdi vel kibriyai fe la yezillü ızzüh. Ya kariybül mücibül müdani dune külli şey'in kurbeh. Ya acibes sanayıı fe la tentıkul elsünü bi külli alaihi ve senaihi ya ğıyasi ınde külli kurbetin ve mücibi ınde külli da'vetin ve meazi ınde külli şiddetin ve ya racai hıyne tenkatıu hıyleti."**

* *(Selman el-Fârisî'nin kıssası başındaki dua; Hz. Muhammed'in esmâsından bazı kısımlar)* "**Allâhümme salli ve sellim ve zedd ve bârik 'alâ en-Nebiyyi, el-Ûmmî, el-Kureyşi, el-Hâşimî, el-Mekkî, el-Medenî, el-Ebtâhî,** [et-]**Tehâmî, es-Seyyid, el-Behî, es-Sarrâc, el-Musannî, Sâhibü'l-vakar"**

* "**Lâ havle ve lâ kavle illâ billâhi'l-'aleyyi'l-'azîm."** *(İhtiyaçları gideren ve zararları yok eden yalnız yüce ve güçlü olan Allâh'tır)*

III. KELİME-İ TEVHİD (Allâh'ın birliğinin terkibi)

*** "Lâ ilâhe illâllâh, Muhammedun Resûlullâh"** *(Allâh'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed O'nun Resulüdür)*
*** "Lâ ilâhe illâ Allâh Ali Muhammedun Resûlallâh"**
*** "Lâ ilâhe (illâ-Allâh) .. lâ ilâhe (illâ-Allâh) .. lâ ilâhe (illâ-Allâh) ..**
*** "Ev Allâhu lâ ilâhe illâ Hüve'l-hayyün."** *(sic.)*
*** "Lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyün. Yâ Şatî'e'n-nûr. Yâ şem'ûnî. Yâ Şatî'e'n-nûr. Yâ şem'ûnî. Yâ seyyidahu ya seyyidahu ya Mevlâhu."**

IV. SALÂVATLAR (Selam ve tebrik cümleleri)

*** "Allâhümme salli ala muhammedin ve ala alihi ve ashabihi ve evladihi ve ezvacihi ve zürriyyetihi ve ehli beytihi ve ashabihi ve ensarihi ve eşyaıhi ve muhıbbihi ve ümmetihi ve aleyna meahüm ecmeıyne ya erhamer rahımiyn"**[9]

* *(Hz. Muhammed'in esması)* **"Allâhümme sallî ve sellim ve zeyd ve bârik 'alâ en-Nebiyy el-'Ummî el-Kureyşi el-Hâşimî el-Mekkî el-Medenî el-Ebtahi et-Tehani es-Seyyid el-Behî es-Sarrâc el-Musanni sahibü'l-Vakar"**

*** "Allâhümme sallî ve sellim ve zeyd ve bârik 'alâ en-Nebiyy el-'Ummî el-'Arabî el-Mekkî el-Medenî el-Ebtah(?) el-Tehâmî el-Seyyid ve'l-Sarrâc el-Musanni Sâhibu Ebû'l-Fâruk es-Sukse el-medfunu bi-'arze'l-Medînete'l-Mu'allâ"**

8 http://www.ilimalemi.com/dilek-dualari/9257-esma-i-idrisiyye.html ; http://gizlimi.com/dualar/esma-i-erbeyn-i-idrisiyye

*** "Allâhümme sallî 'alâ Muhammedin 'alâ ve Fâtıma ve'l-Hasan ve'l-Hüseyin ve 'alâ Muhammedin Mûsâ Ca'fer 'alâ Muhammedin 'alâ'l-Hüseyin ve'l-hüccetü'l-Kâsım"**

*** "Sallî 'alâ Muhammedin 'alâ Fâtıma Hasan Hüseyin ve Ali ve Muhammed Ca'fer ve Mûsâ ve Muhammed ve Ali el-Hasan ve'l-Kâsım Ali"**

*** "Allâhümme fî sallî 'alâ Muhammedin ve Ali Fâtıma Hasan ve Hüseyin Ali Muhammed Mûsâ Ca'fer Ali Muhammed Ali el-Hasan ve'l-Kâsım"**

* "**Bismillahirrahmanirrahim. Allâhümme sallî 'alâ seyyidinâ ve nebiyyinâ Muhammed Mustafa ve sallî 'alâ el-İmâm 'alâ Murtezâ ve sallî 'alâ seyyidehu el-nisâ el-'âlemîn Fâtıma Zehrâ ve sallî 'alâ el-İmâm Hüseyin el-Rızâ ve sallî 'alâ el-İmâm Hüseytin şehîd bi-Kerbelâ ve sallî 'alâ el-İmâm Ali Zeyne'l-'Âbidîn ve sallî 'alâ el-İmâm Muhammed Bâkır ve sallî 'alâ el-İmâm Ca'fer Sâdık ve sallî 'alâ** […] *(altında dış gövdede içinde makılî ALİ yazan dairelerde devam ediyor:)* **el-İmâm Mûsâ el-Kâzım ve sallî 'alâ el-İmâm Ali bin Mûsâ el-Rızâ ve sallî 'alâ el-İmâm Muhammed Takiyy** […] **ve sallî 'alâ el-Hüseyin** […]**"**

*** "Bismillahirrahmanirrahim. Allâhümme salli ala Mustafa Muhammedin ve'l-Murtaza Fatımatü'z-Zehra el-Hasan ve'l-Zeyne'l-'âbidin ve'l-Bâkır ve'l-Ca'fer el-Sadık ve'l-Kâzım"**

*** "Allâhümme salli ala Muhammed el-Mustafa ve ala Murtaza ve'l-Hasan el-Rıza ve'l-Hüseyn eş-şehid bi-Kerbelâ ve Ali Zeyne'l-Abidin ve Muhammed el-Bakır ve Cafer es-Sadık ve Musa el-Kazım ve Ali bin Musa el-Rıza ve Muhammed et-Takiyy ve Ali en-Nakiy ve Hasan el-Askeri ve Muhammed el-Mehdi"**

* **"Bismillahirrahmanirrahim. Allâhümme sallî 'alâ seyyidinâ ve nebiyyinâ ve mevlânâ ve […] el-Kâsım Muhammed el-Mustafa ve sallî 'alâ el-İmâm el-Ma'sûm 'alâ'l-Murtezâ el-Me'âlî 'alâ seyyidehu el-nisâ' li'l-'âlemîn Fâtımatü'z-Zehrâ ve sallî 'alâ el-İmâm el-Ma'sûm el-Hasan el-Rızâ sallî 'alâ el-İmâm el-Ma'sûm el-Hüseyin eşhedü yekünni belâ ve sallî"**

* **"Allâhümme salli 'alâ'l-Mustafa Muhammedün ve'l-Murtezâ 'Aliyyün ve […] Fâtıma ve […] el-Hasan ve'l-Hüseyin ve sallî 'alâ'l-'ibâd"**

*** "[…] ve'l-Kâzım ve'l-Rızâ ve Muhammed ve Ali ve'l-Hasan ve Muhammed ve'l-Mehdî ve Ali […]"**

*** "Fî sallî 'alâ Muhammedin Ali Fâtıma Hasan Hüseyin Ali Muhammed ve Ca'fer ve Mûsâ ve Ali ve'l-Hasan ve'l-Kâsım"**

*** "Bismillahirrahmanirrahim. Allâhümme salli ala Muhammedin ve Ali ve Fatıma ve'l-Hasan ve'l-Hüseyin"**
* "**Allâhümme sallî alâ Ali Mustafa Muhammed el-Murtaza Ali"**
* "**Allâhümme sallî 'alâ'l-Mustafa Muhammedin ve'l- Murtezâ [ve Fatıma …]"**
* "**Allâh, Muhammed, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
*** "Allâh, Muhammed, Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
*** "Allâh, Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin"**
*** "Allâh, Muhammed ve Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
*** "Rabbî Allâh, Muhammed, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
* "**Muhammed, Allâh, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
*** "Yâ Allâh, yâ Muhammed, yâ Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**
*** "Yâ Allâh ve'l-hamdü Fâtıma, Hasan, Hüseyin"**

V. ESMAÜ'L HÜSNÂLAR (Allâh'ın güzel isimleri)

*** "Yâ Kâfî, yâ Şâfî, yâ Vâfî, yâ Mu'âfî, yâ Kâdi"**
*** "Yâ [Şâfî], yâ Kâfî, yâ Mennân, yâ Hannân"**
*** "Yâ Şâfî, yâ Kâfî, yâ Mu'âfî, yâ Hannân, yâ Mennân"**
*** "Yâ Kâfî, yâ Şâfî, yâ Mennân, yâ Deyyân"**
*** "Yâ Kâfî, yâ Şâfî […]"**
*** "Yâ Kâfî, yâ Şâfî"**
*** "Yâ Allâh, yâ Hannân, yâ Kâdi, yâ Hannân, yâ Gufrân, yâ Burhân, yâ Kerîm, yâ Rahîm, yâ Rahman, yâ Gufrân, yâ Mennân, yâ Hannân, yâ Kerîm, yâ Kadîm"**
*** "Yâ Mennân, yâ Burhân, yâ Hannân, yâ Deyyân"**
*** "Yâ Hannân, yâ Mennân, yâ Deyyân"**

9 Hasan-ı Basri: "Resulullah Efendimiz Aleyhisselam'ın Kevser havuzundan kana kana su içmek isteyen kimse şu salavat-ı şerifeyi çokça okusun: "Allâhümme salli ala muhammedin ve ala alihi ve ashabihi ve evladihi ve ezvacihi ve zürriyyetihi ve ehli beytihi ve asharihi ve ensarihi ve eşyaıhi ve muhıbbihi ve ümmetihi ve aleyna meahüm ecmeıyne ya erhamer rahımiyn"

* "**Yâ Mennân, yâ Hannân, yâ Sübhân, yâ Burhân"**
* **"Yâ Hannân, yâ Mennân** […]"
* **"Yâ Mennân** *(2 defa)* **Yâ […]"**

* **"Yâ Şâfî"** *(Şafi: Hastaya şifa veren, Allâh'ın güzel isimlerindendir;* **Kâfi:** *Kifayet eden, başka şeye ihtiyaç bırakmayan;* **Vafi:** *Vefa ve kifayet eden, tam;* **Muafi:** *Afiyet verici, belâ ve musibeti def eden;* **Kadi:** *Dâvalara hüküm ve kaza eden, hâkim, kadı;* **Mennan:** *İhsanı bol, çok çok ihsan eden, en çok nimet veren, Allâh'ın güzel isimlerindendir;* **Hannan:** *Rahmetlerin en lâtif cilvesini gösteren,* **Rahman** *ve* **Rahîm** *olan ve çok merhametli olan Allâh'ın güzel isimlerindendir;* **Deyyan***: Kıyâmet günü herkesin hesabını ve hakkını en iyi bilen ve veren. Allâh'ın güzel isimlerindendir;* **Burhan***: Delil, hüccet, isbat vasıtası)*
* **"Bismillahi'ş-şafi bismillahi'l-kafi bismillahi'l-mu'afi"** *(Şifa veren Allâh'ın adıyla, her şeye yeterli olan Allâh'ın adıyla, sağlık ve sıhhat veren Allâh'ın adıyla)*

* **"Yâ Kâdiye'l-hâcât"** *(Ey herkesin dileğini yerine getiren)* **"yâ Kâfiye'l-muhimmât"** *(Ey önemli ve gerekli şeyler ve işlere yeten)* **"yâ Dâfiye'l-beliyât"** *(Ey gamları, felaketleri def eden) "* **yâ Şâfiye'l-emrâz"** *(= Ey hastalıklara şifa veren) "***yâ Rafî'e'l-derecât"** *(Ey dereceleri, mertebeleri yücelten)* **– yâ Mucibe'd-dua'vât** *(Ey dualara cevap veren)* **"yâ erhame'r-rahimiyn"** *(Ey esirgeyenlerin en merhametlisi)*

* **"Yâ Kâfiye'l-muhimmât, yâ Râfi'ê'd-derecât, yâ Hâfir el-[** *Gafire'l-hatayat ?*] **yâ Nâfi'ü'l[…]"**
* "**Yâ Kâdiyü'l-hâcât, yâ Kâfiye'l-mühimmât** [...]**"**
* **"Yâ Kâdiye'l-hâcât, yâ Râfi'ê'd-derecât, yâ Kâfiye'l-mühimmât, yâ Veliyye'l-hasenât"**

* **"Yâ Râfi'e'd-dercât**, **yâ bedi'e's-semâvât"** *(Ey semaları yoktan yaratan) "***yâ Câ'ile'z-zulümât"** *(Ey karanlıkları meydana getiren),* **"yâ Sâtirü'l-'averât"** *(Ey utanılacak şeyleri örten),* **"yâ Mus'afe'l- hasenât**, **yâ Miftâh el-kulûb**, **yâ Kâdiye'l-hâcât**, **yâ Kâfiye'l-mühimmât**, **yâ Mucibe'd-du'avât"**
* **"Yâ Kâdiyü'l-hâcât, yâ Kâfiye'l-mühimmât, yâ Mucibe'd-dua'vât, yâ Veliyye'l-hasenât" (***Ey iyiliklerin sahibi)*

* **"Yâ Mağlûb, yâ Matlûb, yâ Rahman, yâ Sâdık, yâ Fâ'îz, yâ Gâlib, yâ Bevvâb, yâ Kâsım, yâ Rezzâk, yâ Ali, yâ Ferd, yâ Vehhâb"**

* **"El-Rahman, Allâh, el-Rahîm Allâh"**
* **"Yâ Rabb, yâ 'Azîz […]"**
* **"El-Hakk, el-Mülk"**
* **"Hû Allâh, hasbin Allâh, rabbî Allâh, hakk Allâh"**
* **"Hasbin Allâh, Hüve Allâh, Hakk Allâh"**
* **"El-Müdebbir, el-Müdekkik, yâ Sabır asânullâhi, yâ Kâfî […]"**
* **"Yâ Rahman, yâ Aziz, yâ Beduh, yâ Gaffar, yâ Settar, yâ [?] yâ [?]"**
* **"Allâh"** *veya "***li'llâh"**

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Aksoy 1976 : Osman Aksoy, "Şifa Tasları", *Türk Etnografya Dergisi*, sayı: XV, 1976, s.35-54.

Bodur 1987 **:** Fulya Bodur, Türk Maden Sanatı, İstanbul 1987.

Çalışır 2005 **:** Deniz Çalışır, "Şifa Taslarında Kozmik Sembolizm", *38. Uluslararası Tıp Tarihi Ko gresi Bildiri Kitabı*, (Ed. Nil Sarı, Ali Haydar Bayat, Yeşim Ülman, Mary Işın), Cilt 3, Ankara 2005, sh.1893-1900.

Çalışır 2010 : Deniz Çalışır, "Şifa Tasları", *Collection*, sayı: 39, İstanbul 2010, s.12-16.

Çakmut 2006 : Feza Çakmut, "Osmanlı'da Hamam Geleneği", Hamam-Osmanlı'da Yıkanma Geleneği ve Berber Zanaatı, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul 2006, s.29-40.

Demirkol-Gök 2010 : Ali Serkander Demirkol-Mesut Gök, "Suyun Binbir İmgesi: Eski İstanbul Yaşantısında Su", Âb-ı Hayat – Geçmişten Günümüze İstanbul'da Su ve Su Kültürü, İstanbul 2010.

Dinçol 1991 **:** Ali Dinçol, "Aramiler", *İslam Ansiklopedisi,* c. 3, İstanbul 1991, s.268-270.

Eamon 2010 **:** William Eamon, "Thessalos and the Magic Bowl", http://williameamon.com/?p=311

Elemterefiş 2003 : Elemterefiş – Anadolu'da Büyü ve İnançlar Katalog, İstanbul 2003, s.194-203.

Erginsoy 1978 : Dr. Ülker Erginsoy, İslam Maden Sanatının Gelişmesi (Başlangıcından Anadolu Selçuklularının Sonuna Kadar), İstanbul 1978.

Exhibition 2010 : Exhibition on Ottoman Art, 16-17th Century Ottoman Art and Architecture in Hungary and in the Centre of the Empire, İstanbul 2010.

Gladiss 2007 **:** Almut von Gladiss, "Islamic Metal Art", *A Collector's Fortune – Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger*, 27 November 2007-17 February 2008 Pergamon Museum, München 2007, s.80-97. (116-117)

Kessler 2008 **:** Karlheinz Kessler, Erlanger, Das Wahre Ende Babylons-Die Tradition Der Aramaer, Mandaer, Juden und Manichaer, Babylon Mythos & Wahreit 2008, pp. 477-480

Khalili 1997 : The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art, Vol.XII, Part One, Oxford 1997.

Levene & Bohak 2010 : Dan Levene and Gideon Bohak, "The BIRAX Project on Aramaic Magical Texts from Late Antiquity – Original Aims and Preliminary Results", *AMTLA Conference Synopsys, Aramaic Magical Texts from Late Antiquity: Sources, Contexts and Transmission*, 13-15 September 2010. http//:www.soton.ac.uk/vmba/documents/index.html

Masaracı 2007 : Yasemin Masaracı, "İnanç Dünyamızın Gizemli Objeleri", *El Sanatları*, sayı:4, İstanbul 2007, s.152-156.

Pitarakis 2011 **:** Brigitte Pitarakis, "Halûk Perk Müzesi'nde İki Bakır Bakraç", *Tuliya II*, İstanbul, 2011.

Savage-Smith 2003 **:** E.Savage-Smith, "Islamic magical texts vs. magical artefacts", *Societas Magica Newsletter*, Fall 2003.

Sotheby's AIW 2011 : Arts of the Islamic World, Including Fine Carpets and Textiles, Sotheby's London 6 April 2011.

Sotheby's SCW 2011 **:** The Stuart Cary Welch Collection – Part One: Arts of the Islamic World, Sotheby's, London 6 April 2011.

Sunar 1975 **:** Prof.Dr. Cavit Sunar, Melâmîlik ve Bektaşîlik, Ankara 1975, s. 89 vd.

Turfan 2006 : Ömür Turfan, Hamam Malzemeleri", *Hamam-Osmanlı'da Yıkanma Geleneği ve Berber Zanaatı*, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul 2006, s.51-66.

TİEM 2002 **:** Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kataloğu, İstanbul 2002.

KATALOG

1. TEMENNİ (DUA)[1] YAZILI HAMAM TASLARI

1 Dua , Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metinlerdir. İleride göreceğimiz bazı şifa tası örneklerinde dinî metinler ile duaların yanı sıra, dilek ve temenni içerikli yazıtlar da görülmektedir.

Şimdiye kadar Osmanlı dönemi hamam taslarında görülen yazılar dikkate alınarak koruyucu özellikleri üzerinde araştırılma yapıldığını tespit edemedik.

Bizans döneminde yıkanma kültüründe kullanılan taslarda da koruyucu temennisinde bulunan yazıtlar görülmüştür. Koleksiyonumuzda bulunan iki Bizans dönemi hamam tasındaki yazıtlar da benzeş anlamlar taşımaktadır. [1]

Dualı hamam taslarının şifa taslarından ayrılan en önemli farkları bunların daha ziyade koruyucu özellikleri taşımalarıdır. Şifa taslarında belli bir hastalığın iyileştirilmesi hedeflenmişken dualı hamam taslarında temizlenmek yanında kötülüklerden, hastalıklardan manevi olarak korunmak isteği de göze çarpar.

Su-şifa-kap üçgeninin önemli bir menzil taşı hamam kültürüdür. Geleneksel olarak ya da dini inançlar açısından yanlış bir davranışta bulunup manevi olarak kirlenen kişilerin *"yedi ayrı hamamda yıkanırlarsa arınacakları"* inancı çeşitli kültürlerde karşımıza çıkar. Bazı hamamların da ermişlerin, evliyaların uğrak yeri olduğu hakkında bazı efsaneler de vardır. Hamamların bir şifa kaynağı olduğu inanışı da çok yaygındır. Bu, bazı yatırların çevresindeki hamamlar için daha geçerlidir. Örneğin İstanbul Süleymaniye'deki Dökmeciler Hamamı'nın sarılığa iyi geldiğine inanıldığı için sırf bu amaçla bu hamama gidenler olurdu. Hastalar okunmuş bakır tasların (*sarı tas*)[2] içinden bu suyu içer, dökünürlerdi. Suyun içine küçük demir levhalar, iğne ve maden parçaları atılır, nefesi tesirli bir hoca tarafından da üflenirdi. Tastaki su bir süre sonra sararırsa, hastadaki sarılığın suya geçtiğine inanılırdı. Hastaya bu sudan bir yudum içirilir ve geri kalanı da başından aşağıya dökülürdü. [3]

Söz İstanbul'a gelmişken onun çağrıştırdığı sonsuzluk imgeleriyle suyun *"Âb-ı hayât"* (eski Türkçede *Bengisu*) haline geldiği yer olduğunu da hatırlayalım. Süleymaniye gibi, Ayasofya'nın altındaki kuyunun kalp çarpıntısına, Eyüp Küplüce Ayazması'nın suyunun hummaya, Hasköy İne Ayazması'nın suyunun bir çeşit sıtmaya, Üsküdar Aziz Mahmud Hüdayi Efendi Türbesi suyunun konuşamayan ya da yürüyemeyen çocuklara iyi geldiğine inanıldığını da belirtmeliyiz.[4]

Bu arada, yalnızca geleneksel Osmanlı hamamını değil, belki de daha çok konak, malikhane gibi sivil yapılardaki banyo kültürünü, yani bireysel yıkanma geleneğini de düşünmemiz gerekecektir. Bu, asgari bağlamda bireysel temizlik açısından banyo sonunda dua okunarak yapılan abdest [5] ile öne çıkan bir gelenektir. Abdest esnasında Abdest Duası okunacağı gibi, bilinen dualar da okunabilir. Abdest duasında: ağza su verirken *"Allah'ım, bana peygamberinin havuzundan öyle bir kadeh içir ki, ondan sonra bir daha susamayayım"* cümlesi önemli olduğu gibi, oruçlu değilse abdest aldığı sudan biraz içip, kıbleye karşı durup kelime-i şehadet getirdikten sonra **"Allâhumme'şfînî bi-şifâike ve dâvini bi devâike va'sımnî mine'l-velehi ve'l-emrâdı ve'l-evca' "** (*Allah'ım, bana şifanla şifa ver, devanla deva ver. Beni afetlerden, hastalıklardan ve acılardan koru*) cümlesi dikkati çeker.

Hastalara şifa taslarıyla yapılan iki farklı uygulamayı göz önüne aldığımızda, bunlardan biri tastan su içirmek olduğu gibi diğeri de bu taslar vasıtasıyla kutsanan su ile yıkanmaktır. Bu ikinci usulde şifa tası dipte kalacak şekilde genişçe bir kapta bekletilen su ile hastanın yıkanmasıdır.

Dualı hamam taslarının çalışmamıza almamız gerektiğinin en önemli diğer bir gerekçesi de koleksiyonumuzdaki dualı hamam tası ile şifa tasları ilişkisini ve geçişini gösteren Kat. No. 3 numaralı tastır.

Bu tas taşıdığı yazılar ve vefki itibarıyla adeta bir tılsım özelliğindedir. Ayrıca üzerinde taşıdığı Âyete'l-Kürsî pek çok hastalığa şifa özelliğindedir. Bu itibarla tamamen yıkanma kültürü ile ilişkili bir örnektir.

Hamam tası formundaki diğer tasların iki farklı kitabe taşıdıkları görülmektedir. " **'Acab ra'nâ-i pesendîde ne hôştur bû hammâm tâsı / Sezâdır hüsnile bâşa çıkarsa bû hammâm tâsı** *(Bu hamam tası seçkin parlaklığın eşi benzeri olmayan hoş bir hamam tasıdır. Bu hamam tası güzel bir biçimde başa taç gibi konmaya layıktır)* " şeklindeki beyitlere sahip örnekler, kitabelerinden de anlaşıldığı üzere kullananı yüceltici ve öğücü niteliktedirler. Ancak, " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı**[6] **/ Şehâ nûş**[7] **et bûla hayâtın**[8] **cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul* " biçiminde okuduğumuz[9] beyitler yazılı farklı formlardaki sekiz örneğin daha farklı işlevleri olmalıdır. Bu beyitler çiçekli hatla yazılmış olup, bazı kelimelerin değişik okunma imkân ve ihtimali olmasına karşılık burada esas tema açık ve bellidir. Bu çalışmamızın edebiyat temelli olmadığını belirterek, bunu bir yana bıraktıktan sonra şunu ifade edebiliriz ki, bu cümlelerdeki cinaslar ağırlıkla yüceltme ifadeleri olmakla beraber sağlık ve sıhhat temennileri içermektedir.

Osman Aksoy'un naklettiğine göre, Afyon civarlarında şifa taslarının özellikle yıkanma ile ilişkili olduğu görülmektedir.[10] Elbette ki bu, toplulukların bir su kaynağına, ırmağa veya göle yakın olması ile de doğru orantılıdır. Şifa tasları ile yıkanmanın sarılık vb mikrobik bulaşıcı hastalıklara olduğu gibi, yel uğrama ve nüzül (inme) gibi fizyolojik rahatsızlıklara da yararlı olduğuna inanılmakla birlikte, büyü bozmada hatta çocuğu olmayanların çocuk sahibi olmasında da deva verici olduğu düşünülmektedir. Beyitte geçen *okunmuş su*, *sağlıkla içmek*, *hayat*, *iki cennet* gibi kelimeler bu ifadeleri desteklemektedir.

---

2 Pitarakis 2011.

3 Burada geçen sarıtas kelimesi, Süleymaniye Dökmecileriyle onların pirinç imalatını çağrıştırır. Çünki şifa için hamama gelen insanların içtikleri su, "hamama giden adî bir sudan ibarettir" ve gerçekte şifa verici olan su değil, şifa tasının kendisi olduğu bilinir: Demirkol-Gök 2010, s. 84.

4 Çakmut 2006, s. 30; Turfan 2006, s.62.

5 Demirkol-Gök 2010, s. 82.

6 Demirkol-Gök 2010, s. 82.

7 Kıraat, namazda Kur'an-ı Kerim'den bir miktar okumak demektir.

8 (Farsça) İçme eylemi, sağlıklı içki, [şek.] keyfi

9 Bu kelimeyi "hân" olarak da okumak mümkündür. Bu halde "cennetlerin hükümdarlığını bul" biçiminde anlayabiliriz.

10 Aksoy 1976, s.43'de "Bu Tas İçre koyup ma-i Fihratıf / Şehanuş et bula canın hayatı" biçiminde okumuştur.

11 Aksoy 1976, s.39-40.

1.1 DOĞU ROMA (BİZANS) DÖNEMİ

Doğu Romalılar (Bizanslılar) hamamlarda kullandıkları bakraçlar için *"Situla"* terimini kullanılmaktadırlar. Katalogta görülen hamam bakraçları hareketli kulplu olup hem kadınların hem de erkeklerin kullandığı türdür. Bu hamam bakraçları gerek kamu gerek özel hamamlar yanında evlerde kullanılmaktadır. Bu dualı hamam bakraçların özellikleri ağız kenarındaki "Sağlıkla kullan bunu Hanımefendi, uzun yıllar boyunca" anlamında: ΥΓΙΕΝΟΥΣΑ ΧΡΟΥ ΚΥΡΑ ΕΝ ΠΟΛΛΟΙΣ ΣΕ ΧΡΟΝΟΙΣ. yazılıdır. Yazıtın manası, açılımı; sağlık dileği, rahatlık, sağlık ve uzun ömür için suyun önemini vurgulanmaktadır. Buna benzer sağlık dilekleri kadınlara özgü diğer geç antik çağ temizlik eşyaları ve mücevherlerde de yaygındır. Bu yazıt sebebiyle bakraçların dualı hamam tasları bölümünde değerlendirilmeye alınmışlardır.

Kat. No. 001 **Env. No.** M1162

Bakır alaşım, ağız çapı: 24,5 cm, yükseklik: 11 cm, 6.-7. yy.

Gövdesi dövme tekniği ile bakır alaşımdan, sepet kulbu şeklindeki sapı dökümden yapılmıştır. Kurşundan üç minik ayağı vardır. Ağız çevresinde dolanan ΥΓΙΕΝΟΥΣΑ ΧΡΟΥ ΚΥΡΑ ΕΝ ΠΟΛΛΟΙΣ ΣΕ ΧΡΟΝΟΙΣ. şeklindeki yazıt, baskı tekniği ile küçük halkalardan oluşmaktadır. [1] Manası; "Sağlıkla kullan bunu Hanımefendi, uzun yıllar boyunca"dır. Yazıtın sonunda stilize tavus kuşu da görülmektedir. Tavus kuşu genellikle temizlik ile ilgili eşyaların oluşturduğu kaplarda görülmektedir. [2] Buna benzer bir şekilde Selçuklu bölümündeki bir tas örneğin de rastlanmaktadır.

12 Pitarakis 2011.
13 Pitarakis 2011.

Kat. No. 02 **Env. No.** M442

Bakır alaşım, ağız çapı: 16,7 cm, yükseklik: 11 cm, 6.-7. yy.

Gövdesi dövme tekniği ile bakır alaşımdan, sepet kulbu şeklindeki sapı dökümden yapılmıştır. Kaidelidir. Yazı baskı tekniği ile küçük dairelerden oluşmaktadır.

1.2 OSMANLI DÖNEMİ

Kat. No. 003

Bronz, ağız çapı: 19,1 cm, yükseklik: 5 cm, 19. yy.

Dudaksız, geniş ve dik karınlı; hafif içe bombeli dipli, göbeksiz ve kısa kaidelidir. Hamam tası formundadır. Dipte ortada fırfırlı bir bordür içinde kısa kaideli sepet gövdeli fıskiyeli bir havuz tasvir edilmiştir. Gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş 1 dar kasetten bordür işlenmiştir. Geniş kasetlerde: **'Acab ra'nâ-i pesendîde ne hôştur bû hammâm tâsı / Sezâdır hüsnile bâşa çıkârsa bû hammâm tâsı** *(Bu hamam tası seçkin parlaklığın eşi benzeri olmayan hoş bir hamam tasıdır. Bu hamam tası güzel bir biçimde başa taç gibi konmaya layıktır.)* biçiminde iki mısra güzel ve etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır. Dışı düzdür.

Bu hamam tasında bulunan yazının dua olmayıp iyi niyet temennisi taşımasına rağmen diğer taslarla mukayese için çalışmamıza alınmıştır. Bu hamam tasının seçkin bir aile için çeyiz eşyası için hazırlanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. No. 004

Kalay kaplı pirinç ve bakır, ağız çapı: 15,2 cm, yükseklik: 4 cm. 18. yy. ortaları.

Dudaksız, geniş ve dik karınlı; hafif içe bombeli dipli, göbekli ve küt kaidelidir. Dibi bakır malzeme kullanılarak geçmeli olarak üretilmiştir. Bu tasın yapımında iki farklı malzeme kullanılmış olması sebebiyle katalogta yer alan bütün diğer örneklerden ayrılmaktadır.

Ağız kısmında dıştan okunur biçimde " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı[14]** / **Şehâ nûş[15] et bûla hayâtın[16] cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul* " yazısı yer almaktadır. Göbekli ancak farklı karın formuyla ayrıksı bir örnek olup, yazıtı bu guruptaki diğer örneklerle aynıdır.

14 Kıraat, Kur'an-ı Kerim'den bir miktar okumak demektir.
15 (Farsça)İçme eylemi, sağlıklı içki, [şek.] keyfi
16 Bazı taslarda bu kelimeyi "hân" olarak da okumak mümkündür. Bu halde "cennetlerin hükümdarlığını bul" biçiminde anlayabiliriz.

Kat. No. 005

Pirinç, ağız çapı: 19,2 cm, yükseklik: 5 cm, İstanbul, 19. yy. ortaları.

Küt dudaklı, geniş ve dik karınlı, hafif bombeli dipli, göbekli ve kısa kaidelidir. Dışı düzdür. Göbek kısmında zamanla oluşan delikler kurşunla tamir edilerek kapatılmıştır. Dipte ortada içi sepet örgü barok bir göbek vardır. Etrafında **Y** ve **( )** motiflerinden iki ayrı friz mevcuttur. Gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş 1 dar kasetten bordür işlenmiştir. Geniş kasetlerde dıştan okunur biçimde " **Bû tâs içr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul* " yazısı yer almaktadır. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır.

Kat. No. 006

Pirinç, ağız çapı: 19,3 cm, yükseklik: 5,9 cm, İstanbul, 19. yy. ortaları.

Geniş ve dik karınlı, hafif bombeli dipli ve kaidesiz hamam tası formundadır. Dışı düzdür. Dipte ortada zikzaklı bir bordür içinde dairelerden sembolik bir göbek şeklinde rozet oturtulmuştur. Dikdörtgen içinde **"Pirinç"** damgası bulunan iç gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş 1 dar kasetten bordür işlenmiştir. Geniş kasetlerde: " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul "* biçiminde iki mısra güzel ve etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır.

Kat. No. 007

Kalaylı Bronz, ağız çapı: 15,7 cm, yükseklik: 5 cm, İstanbul, 19. yy. ortaları.

Geniş ağızlı ve dik karınlı, hafif bombeli dipli ve kaidesiz hamam tası formundadır. Dışı düzdür. Üretimden sonra kalay kaplanarak kullanılmıştır. Dipte ortada "VVV" bordür içinde sembolik göbek şeklinde iri bir rozet vardır. Gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş 1 dar kasetten bordür işlenmiştir. Geniş kasetlerde: " **Bû tâs içr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul "* biçiminde bir beyit (iki mısra) güzel ve etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır.

Kat. No. 008

Pirinç, ağız çapı: 19,6 cm,
yükseklik: 5,5 cm, İstanbul, 19. yy. ortaları.
Geniş ağızlı ve dik karınlı, hafif bombeli dipli ve kaidesiz hamam tası formundadır. Dışı düzdür. Dipte ortada ***//////*** şeklinde dışa doğru 5 adet hilal ve noktalardan stilize ay-yıldız motifleri yapılmıştır. Bunun içinde 12 kollu ışınlardan sembolik güneş motifi biçiminde bir rozet oturtulmuştur. İç gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş kasetten bordür işlenmiştir. Kasetlerde: " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul "* biçiminde iki mısra etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir.

Kat. No. 009

Kalay kaplı bronz, ağız çapı: 16,4 cm, yükseklik: 4,5 cm, İstanbul, 19. yy. ortaları.

Dudaksız, geniş ve dik karınlı, hafif içe bombeli dipli, göbeksiz ve kısa kaidelidir. Dışı düzdür. Üretimden sonra kalay kaplanarak kullanılmıştır. Dipte ortada sembolik bir göbek biçiminde tırnaklı ve fırfırlı bordür ile iri bir çarkıfelek motifi yerleştirilmiştir. Gövdenin ağız kısmı boş bırakılarak, karın kısmına 2 geniş 1 dar kasetten bordür işlenmiştir. Geniş kasetlerde " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul* " biçiminde iki mısra güzel ve etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır.

Kat. No. 010

Kalay kaplı bakır, ağız çapı: 13,3 cm,
yükseklik: 5,3 cm, 19.yy sonu.

Yarım küre biçiminde kaidesiz kâse formundadır. Dışında hiçbir bezeme, yazı yoktur. Üretimden sonra kalay kaplanarak kullanılmıştır. Kâsenin dibinde stilize bir şakayık çiçeği motifi içine talik hattıyla iki satır halinde: **Efendim! Sıhhat ve 'âfiyet ola** ve çevresine de kasetler içinde: " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul "* kitabesi yazılmıştır.

Kat. No. 011

Kalay kaplı pirinç, ağız çapı: 12,6 cm, yükseklik: 4,7 cm, 19.yy. sonu.

Yarım küre biçiminde kaidesiz kâse formundadır. Dışı düzdür. Üretimden sonra kalay kaplanarak kullanılmıştır. İçte ağız kısmında beş kollu denizyıldızı biçimli bezekler vardır. Dipte noktalı daire bordür içinde 10 parçalı yapraklardan oluşan çiçek biçimli bir rozet mevcuttur. Bunun çevresinde kum saati bezeklerle birbirinden ayrılmış daire bordür içinde: " **Bû tâs îçr[e] koyûb mâ'-i kırâ['a]tı / Şehâ nûş et bûla hayâtın cinânı** *(Okumanın suyunu bu tasın içine koyup, ey şah! Sağlıkla suyu içip, hayatın cennetlerini bul "* biçiminde iki mısra etli talik hatla kabartma olarak nakşedilmiştir. Küçük dar kaset isim veya tarih yazılmak üzere boş bırakılmış olmalıdır.

DUALI HAMAM TASINDAN ŞİFA TASLARINA GEÇİŞ ÖRNEĞİ

Kat. No. 012

Pirinç, ağız çapı: 16 cm, yükseklik: 4,1 cm, 18.-19. yy.

Geniş ve dik karınlı, dudaksız; hafif bombeli dipli, kürevî göbekli ve kısa kaideli olup hamam tası formundadır. İçte karın kısmında üç düzensiz satır halinde **Âyete'l-Kürsî (Kur'ân, Bakara Suresi 2:255)**'nin ik sureleri okunmaktadır. Besmele'den sonraki Ayetel Kürsi'nin başlangıcındaki "**Allâh lâ ilâhe ve"** kelimeleri tasın dibine yazılmıştır. Dipte "**Lehu'l-mülk"** ve **"lehu'l-Hakk"** cümlelerinin keşideleriyle (harf uzantılarıyla) oluşturulmuş bir karenin içi 9 lu rakam vefki yapılmış ve dışına 4 Büyük Melek'in isimleri yazılmıştır. Geleneksel hamam tası formunda olan bu örnek, şifa tasları bağlamında görünüm açısından yadırganabilir bir biçimde görülmekle birlikte, içinde taşıdığı **Kur'ân, Bakara Suresi 2:255** (Ayetel Kürsi) ayeti suya okunan ayetlerin en çok rastlananı olup, nazar (*göz değmesi*) için etkili olduğuna inanıldığı bilinmektedir. Hemen hemen bütün şifa taslarında görülen bu ayetin yanı sıra tasın iç dibinde yer alan vefkli kare tılsım şifa taslarında ender rastlanan bir ikonografyayı işaret etmekle birlikte, yazıtların birlikte yorumlanması bize bunun nazarla ilgili bir şifa tası olduğunu kuvvetle düşündürmektedir.

2. ŞİFA TASLARI

ARAMİ DÖNEM

Ârâm kavmi MÖ 2000 yılı son çeyreğinde Suriye çölü sınırında yaşayan göçebe toplulukken sonradan kuzey ve güney Basra körfesinden Amanos dağlarına doğu ve batıda Lübnan ve Kuzey Mezopotamyaya uzanan alana yayılmışlardır.[1] Şifa taslarının ilk örneklerini Ârâmilerin kullandıkları kabul edilmektedirler. Yazılar İbranicenin atası sayılan ARAMCADIR. Bu taslar kişiye özel hazırlanmaktadır. Yazanların Yahudi kökenli olduğu ancak kullananların daha başka soydan gelmiş oldukları tespit edilmiştir. Genellikle yazı tasın en derin içinden başlayarak ağza doğru süreklilik arzeder. Bu taslardan iki tanesinin dış kenarları birbirine kapatılıp bağlanmak suretiyle kullanıcıların evlerinin girişlerine gömdükleride kazı sonuçlarından anlaşılmıştır.(Kessler 2008; 477-480.)) Bu tasların genel Şifa tas kullanımından farklılıklar ve çeşitlilik gösterdiği düşünülmektedir. Ülkemizde aramî dilini bilen olmadığı katalogtaki yer alan bu dönem taslarımızdaki yazılar okutulamamıştır. Zaten ana konumuza örnek teşkil etmesi, mukayese edilmesi için katalogumuzda yer verilmiştir.

Kat. No. 013 **Env. No.** M1469

Pişmiş Toprak, ağız çapı: ….. cm, yükseklik: …. cm. MÖ. 2. Binler.
Beyaz hamurdan yapılmış, pişirildikten sonra iç yüzünde ve dışında siyah boya ile arami dilinde koruyucu yazılar yazılmıştır

1 Dinçol 1991.

Kat. No. 014 **Env. No.** M 2211

Pişmiş Toprak, ağız çapı: …. cm, yükseklik: …. cm. MÖ. 2. Binler.
Beyaz hamurdan yapılmış, pişirildikten sonra iç yüzünde ve dışında siyah boya ile arami dilinde koruyucu yazılar yazılmıştır.

2.2. SELÇUKLU DÖNEMİ

Selçuklu dönemi başlığı altında yayınladığımız bu tasların şifa tası oldukları konusunda ilk defa bir değerlendirme yapılmaktadır. Yabancı yayınlarda tepsi, sini [1] diye geçen bu taslar için tabak [2] da denmesi yanında Ülkemizde yayvan buhur kabı olarak[3] da tanımlandıkları görülmektedir.

Bu tip tasların yanlarının içe doğru eğik olması, sığ olması tabak, tepsi olarak kullanımlarının pratik olamayacağı anlaşılacaktır. Selçuklu dönemi buhurdanlarında Osmanlı buhurdanları gibi hacimli, kapalı ve kapaklarında koku, duman çıkması için ajurlu oldukları görülür. Bu sebeplerle yukarıda bahsedilen değerlendirmeler bizce yanlıştır. Halk arasında yaygın kullanılan ve bize bu tasların satışını yapanların naklettiği **"kına tası"** adı bizce çok daha fazla anlaşılabilir.

İç kısımda yapılmış betim ve yazılardan tasların ritüelik bir işlev için üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Betimlerin Selçuklu mitolojisinde kutsal, güç simgeleri olduğu açıktır. Yazıların değerlendirmesinden dualı hamam taslarında ve şifa taslarında görülen benzer ifadeler oldukları için şifa tası olarak kullanılmalarının daha doğru olacağı sonucuna varılmıştır. Tabiidir ki bu değerlendirmemizin mutlak doğru olduğunu göstermemekte olup tartışılabilecektir. Şimdiye kadar bu tür taslarının işlevleri kesin olarak tespit edilemediği için de elimizdeki bilgilerimizle böyle bir sonuca varmamız daha kolay olmuştur.

Selçuklu dönemine ait olan altı düz yayvan bronzdan tasların ayaklı olan tipleri de mevcuttur.[4] Von Gladiss bunları Afganistan veya Orta Asya menşeli olarak tanımlamaktadır. [5] Anadolu'da da rastlanan bu tip tasların koleksiyonumuzda bulunanların önemli kısmı Afganistan'dan gelmedir.

Koleksiyonumuzda bulunan bu tip taslarda görülen yazıtlarda tamam kurulu bir cümle bulunmamaktadır. Ancak "ve" bağlacıyla birbirine bağlanan Arapça dilinde kelimeler yer almaktadır. Bunlarda afiyet, şifa, bereket, şükür, sunu gibi kelimelerin yanı sıra düşman, gözdeğmesi, deva gibi kelimelere de rastlanmaktadır. **Kat. No. 17** numaralı örnekte ***şifa, deva*** ve ***çoğalma*** kelimeleri; **Kat. No.19** numaralı örnekte ise ***süre, çoğalma, elden ele geçme*** ve ***göz değmesi*** gibi kelimeler yan yana ve bir arada görülmektedir. Bu okunan kelimeler bu tasların tartışmasız olarak tedavi amaçlı kullanıldığı ispatlamaktadır.

1 *von Gladiss 2007, 116-117, no.95*
2 *Bodur 1987, s.97, no. A28.*
3 *Erginsoy 1978, s. 150, 160-161.*
4 *TİEM 2002, Env. No.2557.*
5 *von Gladiss 2007, ay.yr.*

Kat. No. 015 **Env. No.** M5649

Bronz, ağız çapı: 16,8 cm,
yükseklik: 3,2 cm, 12.-13 yy.

Altı düz sahan biçimlidir. Ufki dudak kısmından sonra dışa dibe doğru genişleyen çok kısa ve düz bir karnı mevcuttur. Dudak kısmında **SSS** motiflerinden bir su mevcuttur. Dibinde tam ortada daire içinde sola doğru başı sağa çevrili ve taçlı insan biçiminde kanatlı bir leopar (pars) tasvir edilmiştir. Karın içi ve zeminin bu tasvir dışındaki yerleri düzdür. Etrafında üç adet rozet içinde kanatlı su hayvanları tasvir edilmiştir. Kabın dışında karın kısmında 6 kartuş ve 6 dairevi rozet yer alır. Rozetlerde sırtsırta aynalı çifte rûmîler çizilmiştir. Kartuşlarda "**ve'l-'âfiye**" (*sağlık, selâmet, sıhhatli olmak*) "**ve'l-bereke**" (*bolluk, çokluk, ihsanı; uğurluluk, saadet*) "**ve'l-şifâ**" (*Hastalıktan iyi olma, iyileşme*) kelimeleri okunmaktadır.

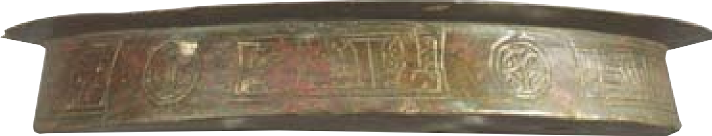
Kat. No. 016 **Env. No.** M5657

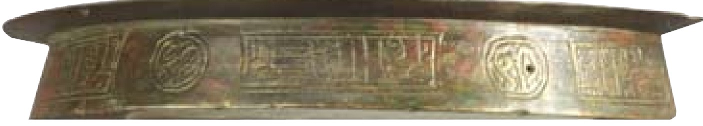
Bronz, ağız çapı: 14,8 cm,
yükseklik: 2,9 cm, 12.-13 yy.

Altı düz olup tornada birkaç daire çekilmiştir. Sahan biçimlidir. Ufki dudak kısmından sonra dışa dibe doğru genişleyen çok kısa ve düz bir karnı mevcuttur. Dudak ve karın içi düzdür. Kabın dibinde tam ortada sola doğru tavus kuşu etrafında "**ve ilahe ve lehu ve'l-'izzetu ve'l-ikbâl**" *(ve Tanrı; ve onun; ve büyüklük, yücelik, ululuk; ve baht açıklığı -veya yüksek bir makama, duruma erişmiş olma-)* yazılıdır. Kabın dışında karın kısmında 3 kartuş ve 3 rozet yer alır. Kartuşlarda "**ve'l-'âfiye**" (*ve sağlık*) yazılıdır.

Kat. No. 017 **Env. No.** M5650

Bakır, ağız çapı: 16 cm,
yükseklik: 2,6 cm, 12.-13 yy.

Altı düz sahan biçimlidir. Altında aynalı iki yaprak motifinden oluşan dairevi bir rozet motifi ile tornada çekilmiş birkaç daire görülmektedir. Ufki dudak kısmından sonra dışa dibe doğru genişleyen çok kısa ve düz bir karnı mevcuttur. Dudak kısmında içleri natüralist rûmî geçmelerle süslenmiş 6 adet kartuş ve 6 adet rozet kazınmıştır. Dibinde tam ortada sola doğru insan yüzlü, çekik gözlü başı hafif sağa doğru çevrili kanatlı bir leopar (pars) tasvir edilmiştir. Karın içi ve zeminin bu tasvir dışındaki yerleri düzdür. Kabın dışında karın kısmında 6 kartuş ve 6 dairevi rozet yer alır. Rozetlerde sırtsırta aynalı çifte rûmîler çizilmiştir. Kartuşlarda "**ve'l-şükr** (*görülen iyiliğe karşılık gösterilen minnettarlık, memnuniyet*) " yazılıdır.

Kat. No. 018 **Env. No.** M5656

Bronz, ağız çapı: 15,4 cm,
yükseklik: 2,6 cm, 12.-13 yy.

Altı düz sahan biçimlidir. Ufki dudak kısmından sonra dışa dibe doğru genişleyen çok kısa ve düz bir karnı mevcuttur. Dudak kısmında içleri natüralist rûmî geçmelerle süslenmiş 6 adet kartuş ve 6 adet rozet kazınmıştır. Dibinde tam ortada sola doğru kanatlı bir leopar (pars) tasvir edilmiştir. Karın içi ve zeminin bu tasvir dışındaki yerleri düzdür. Kabın dışında karın kısmında 6 kartuş ve 6 dairevi rozet yer alır. Rozetlerde sırtsırta aynalı çifte rûmîler çizilmiştir. Kartuşlarda "**ve'l-kira(m)** (*ağırlamak, hürmet, saygı, bağış*) "[1] veya "**v'alkra** (*düşman*)" yazılıdır. Altı düz olup tornada birkaç daire çekilmiştir.

---

1 Burada 've' harfinin 'm' olarak takib eden kartuşta tekerleme gibi tekraren kullanıldığını düşünüyoruz.

Kat. No. 019 **Env. No.** M5658

Pirinç, ağız çapı: 16,4 cm,
yükseklik: 3,3 cm, 12.-13 yy.

Altı düz sahan biçimlidir. Ufki kaba dudak kısmında üç yerde |^|^|^|^|^| süslemesi kazınmıştır. Dibe doğru genişleyen çok kısa ve düz bir karnı mevcuttur. Dibinde tam ortada daire içinde, sola doğru başı geriye çevrili boğa tasvir edilmiştir. Bunun etrafında zemini rumilerle doldurulmuş çepeçevre çiçekli kufi bir kitabe vardır ki, fevkalade aşındığından ötürü okunamamaktadır. Karın içi ve zeminin bu tasvir dışındaki yerleri düzdür. Kabın dışında karın kısmında 3 kartuş ve 3 daire yer alır. Rozetlerde sırtsırta aynalı çifte rûmîler çizilmiştir. Kartuşlarda çiçekli kufi bir kitabe vardır: **"el-temr** (*tarih, zaman*)", "**ve'l-bereke** (*ve bereket*)", "**ve'l-tedâvüle** (*ve dolaşım*)**", "ve'l-nadaran** (*ve bakışla*)". [1]

1 İltifat ve itibarla anlamında da kullanıldığı gibi "göz değmesi" anlamı da taşır.

Kat. No. 020 **Env. No.** M5660

Bronz, ağız çapı: 18,7 cm, yükseklik: 2,8 cm, 12.-13 yy.

Altı gayri muntazam ama düz sahan biçimlidir. Ufki genişçe dudak kısmı kavisli dilimlenmiş olup sadedir. Karnı dışa dibe doğru daralan çok kısa ve düzdür. Dudak kısmında üç yerde **|^|** motiflerinden bir su mevcuttur. Dibinde tam ortada daire içinde sola doğru başı ileri bakan bir büyükbaş hayvan figürü tasvir edilmiştir. Bunun çevresinde içe doğru çiçekli bir yazı frizi dolaşır. Yeryer son derece silik bu friz maalesef çözülememiştir. Kabın dışında karın kısmında 3 adet kartuş yer alır. Kartuşlarda "**ve'ş-şifá** *(sic.)* (*hastalıktan iyi olma, iyileşme*)"[1] **,** "**ve'd-devâ'** (*ilâç, çare. Hastalığın iyi olmasına sebeb olan gıda*) ", "**ve'l-bereke** (*bolluk, çokluk, ihsanı; uğurluluk, saadet*) " kelimeleri okunmaktadır.

1 *İki kere tekrarlanmış olup, diğerinde 'ş' nin baş veya sonunda bir diş daha vardır. Acaba imla hatası mıdır, diye düşündürmektedir.*